

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2023 р.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Управління формуванням і вдосконалення використання
оборотних засобів підприємства**

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Юрій ВЕКЛЕНКО

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана ХАЛАТУР

Дніпро – 2023

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 20 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Векленка Юрія Григоровича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління формуванням і вдосконалення використання оборотних засобів підприємства

Науковий керівник: Халатур Світлана Миколаївна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09» жовтня 2023 р. № 3049

2. Термін подання здобувачем роботи: «05» грудня 2023 року.

3. Вихідні дані до роботи: річні фінансові звіти ДДС ІОБ НААН України за 2018-2022 роки, виробничо-фінансові плани, Закони України та інші нормативні акти щодо регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств, матеріали наукових праць з економіки.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні аспекти управління оборотними засобами підприємства. 2. Аналіз формування та ефективності використання оборотних засобів сільськогосподарського підприємства. 3. Напрями удосконалення системи управління оборотними засобами сільськогосподарського підприємства.

4. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Складові оборотних засобів. 2. Потенційно можливі ризики пов'язані з управлінням оборотними засобами. 3. Асортимент виробленої продукції на досліджуваному аграрному підприємстві у 2022 році,%. 4. Складові елементи активу балансу ДДС ІОБ НААН, їх структура і динаміка за 2017-2021 рр. 5. Дослідження основних структурних елементів пасиву балансу досліджуваного сільськогосподарського підприємства за 2018-2022 рр., грн. 6. Динаміка результатів фінансово-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН за 2017-2021 рр., грн. 7. Вплив стратегії управління оборотними засобами сільськогосподарського підприємства на його інноваційно-інвестиційну діяльність

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ «23» червня 2023 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні аспекти управління оборотними засобами підприємства.	04.09. 2023	виконано
2	Аналіз формування та ефективності використання оборотних засобів сільськогосподарського підприємства.	10.10. 2023	виконано
3	Напрями удосконалення системи управління оборотними засобами сільськогосподарського підприємства.	02.11.2023	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2023	виконано
5	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Юрій ВЕКЛЕНКО

Керівник роботи _____
(підпис)

Світлана ХАЛАТУР

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Визначення оборотних засобів: поняття та складові	9
1.2. Роль оборотних засобів у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства	14
1.3. Ризики та проблеми, пов'язані з управлінням оборотними засобами	21
Висновки до розділу1	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	33
2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	33
2.2. Аналіз поточного стану управління оборотними засобами на підприємстві	40
2.3. Виявлення факторів, що впливають на управління оборотними засобами	46
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	53
3.1. Розробка стратегії управління оборотними активами	53
3.2. Оптимізація дебіторської та кредиторської заборгованості	56
3.3. Впровадження інструментів моніторингу та контролю за оборотними активами	61
Висновки до розділу 3	64
ВИСНОВКИТАПРОПОЗИЦІЇ	67
СПИСОКВИКОРИСТАНИХДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	78

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління формуванням і вдосконалення використання оборотних засобів підприємства»

Кваліфікаційна робота містить: 78 с., 7 рис., 15 табл., 60 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процес формування і використання оборотних засобів підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні аспекти процесу формування і використання оборотних засобів підприємства.

Метою роботи є визначення теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування і використання оборотних засобів підприємства.

Методи дослідження – діалектичного пізнання, індукції й дедукції, системного аналізу, статистико-економічний метод, метод таксономії (рівня розвитку).

В ході виконання кваліфікаційної роботи магістра було запропоновано модель впровадження ефективної стратегії управління оборотними засобами, яка призведе до покращення рівня продуктивності чи фінансової стабільності сільськогосподарського підприємства

Результати рекомендовані до впровадження Дніпропетровською дослідною станцією Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України, с. Олександрівка, Дніпровський район, Дніпропетровська область.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБОРОТНІ ЗАСОБИ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНСОВИЙ СТАН, КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА

KEYWORDS

CURRENT ASSETS, AGRICULTURAL ENTERPRISE, FINANCIAL CONDITION, COMPREHENSIVE ASSESSMENT

ВСТУП

Актуальність дослідження управління формуванням та покращенням використання оборотних засобів підприємства є першорядною в динамічному та конкурентному бізнес-середовищі сучасності. Ефективне управління оборотними засобами, які включають поточні активи та зобов'язання, має вирішальне значення для підтримки та зміцнення фінансового стану підприємства. Ефективне управління оборотним капіталом гарантує, що компанія підтримує достатню ліквідність для виконання своїх короткострокових зобов'язань. Це життєво важливо для фінансової стабільності, оскільки допомагає підприємствам пережити економічні спади, непередбачені витрати або раптові коливання ринку. Управління оборотним капіталом передбачає оптимізацію балансу між поточними активами та зобов'язаннями. Добре керований цикл обігового капіталу підвищує операційну ефективність за рахунок скорочення циклу перетворення готівки, дозволяючи компаніям швидше й ефективніше перетворювати запаси на готівку.

Неефективне управління оборотним капіталом може призвести до збільшення витрат. Зберігання надмірних запасів об'єднує капітал і спричиняє витрати на зберігання, тоді як затримка платежів постачальникам може призвести до додаткових витрат. Завдяки оптимізації оборотного капіталу компанії можуть мінімізувати ці витрати та підвищити загальну прибутковість. Інвестори та зацікавлені сторони уважно стежать за станом оборотного капіталу компанії. Надійна система управління оборотним капіталом може вселити довіру серед інвесторів, сигналізуючи про ефективне фінансове управління та знижений ризик фінансових труднощів. Бізнес-ландшафт піддається швидким змінам, і підприємства повинні бути гнучкими, щоб реагувати на динаміку ринку. Ефективне управління оборотним капіталом забезпечує гнучкість, необхідну для адаптації до мінливих ринкових умов, дозволяючи компаніям використовувати можливості та зменшувати ризики.

Таким чином, дослідження з питань управління формуванням та вдосконаленням використання оборотних засобів на підприємствах є надзвичайно актуальними. Вони розглядають важливі аспекти фінансового менеджменту, які безпосередньо впливають на здатність компанії процвітати в конкурентному середовищі, адаптуватися до мінливих обставин і створювати стійку цінність для зацікавлених сторін.

Питання управління формуванням та вдосконаленням використання оборотних засобів на підприємствах розглянуто в працях багатьох науковців, таких як Алексеев І. В., Беженар І.М., Бечко В. П., Бойчик І.М., Бодаренко О.С., Бурлай Т. В., Костриця В. І., Близнюк В. В., Левін Р. Я., Ганечко І. Г., Зелінський Д. Е., Скляренко О. В., Гончар С. Й., Ханік, А. Я., Гринюк І. М., Гуменюк М.М., Денисенко М. П., Юринець З. В., Юринець Р. В., Кохан М. О., Дорош О.С., Купріянич І.П., Лазебник Л. Л. та інші.

Метою роботи є визначення теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування і використання оборотних засобів підприємства.

Для досягнення представленої мети було окреслено й виконано такі завдання:

- визначити поняття та складові оборотних засобів;
- обґрунтувати роль оборотних засобів у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства;
- оцінити ризики та проблеми, пов'язані з управлінням оборотними засобами;
- провести організаційно-економічну характеристику ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ;
- проаналізувати поточний стан управління оборотними засобами на підприємстві;
- виявити фактори, що впливають на управління оборотними засобами;
- розробити стратегію управління оборотними активами;

- запропонувати напрямки оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованості;

- обґрунтувати впровадження інструментів моніторингу та контролю за оборотними активами.

Об'єкт дослідження – процес формування і використання оборотних засобів підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні аспекти процесу формування і використання оборотних засобів підприємства.

Задля вирішування представлених завдань у роботі використані наступні методи: огляд літератури для вивчення існуючих визначень і компонентів оборотних засобів з академічних джерел і відповідної літератури; порівняльний аналіз (порівняння різних точок зору на оборотний капітал для встановлення всебічного розуміння); фінансовий аналіз (вивчення фінансової звітності для розуміння впливу оборотного капіталу на загальний фінансовий стан підприємства); статистичний аналіз: використання статистичних методів для аналізу організаційних та економічних даних; розрахунок та інтерпретація відповідних фінансових коефіцієнтів для оцінки поточного стану управління оборотним капіталом; регресійний аналіз (виявлення та кількісна оцінка факторів, які впливають на управління оборотним капіталом); стратегічне планування (розробка стратегічного плану управління оборотним капіталом на основі результатів досліджень і передового досвіду галузі); SWOT-аналіз (оцінка сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, пов'язаних з управлінням оборотним капіталом).

За інформаційну базу дослідження прийняті чинні нормативно-правові акти, наукові публікації та здобутки вчених-економістів, які дозволили визначити тенденції розвитку та систематизувати проблеми діяльності аграрних підприємств. В якості джерел інформації використовувалась також бухгалтерська звітність ДДС ІОБ НААН України, на якому проводилось дослідження, публікації з мережі Інтернет.

Наукова новизна роботи полягає в розробці моделі впровадження ефективної стратегії управління оборотними засобами, яка призведе до покращення рівня продуктивності чи фінансової стабільності сільськогосподарського підприємства.

Практичне значення та результати дослідження можуть допомогти керівництву досліджуваного аграрного підприємства покращити управління оборотними засобами, щоб мати більш ефективне управління наявними ресурсами, підвищення прибутковості і покращення грошового потоку.

РОЗДІЛІ. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Визначення оборотних засобів: поняття та складові

Оборотні засоби підприємства є ключовим поняттям в обліковій та фінансовій сферах, оскільки вони визначають ефективність управління активами та ліквідність підприємства. Оборотні засоби представляють собою активи, які призначені для короткострокового використання та перетворення у грошові кошти протягом одного оборотного циклу, що зазвичай триває менше року. Ці засоби грають важливу роль у фінансовому забезпеченні операційного процесу підприємства.

Оборотні засоби – це активи, які підлягають використанню чи реалізації протягом короткострокового періоду, який, зазвичай, не перевищує одного року. Це активи, які можуть швидко перетворюватися в грошові кошти або витратитися у виробничих процесах [8].

Основні складові оборотних засобів включають товарно-матеріальні цінності, готову продукцію, незавершене виробництво, дебіторську заборгованість та грошові кошти. Керування цими активами важливо для забезпечення нормального функціонування підприємства та максимізації його прибутковості. Наприклад, ефективне управління запасами дозволяє уникнути зайвих витрат на зберігання та зменшити ризик застою товарів.

Ліквідність оборотних засобів є критичною для забезпечення спроможності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та реагувати на можливості на ринку. Важливо забезпечити баланс між забезпеченням достатнього рівня ліквідності та уникненням непродуктивного утримання засобів в грошовій формі, оскільки це може призвести до втрати потенційних доходів [9].

Додатково, аналіз оборотних засобів в контексті облікових показників, таких як оборотність активів чи оборотність запасів, дозволяє ефективно

оцінювати ефективність управління активами та виявляти можливості для оптимізації операційного циклу підприємства.

Отже, оборотні засоби підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні його ліквідності, оптимізації операцій та досягненні фінансової стабільності. Ефективне управління цими активами сприяє підвищенню конкурентоспроможності та стійкості підприємства на ринку [2]. Складові оборотних засобів представлені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Складові оборотних засобів

З точки зору фінансової звітності та бухгалтерського обліку, перший складовий елемент оборотних засобів – «Готівка та еквіваленти готівки», включає різні види активів, які легко можуть бути конвертовані в готівку або мають високий ступінь ліквідності. На підприємстві може використовуватися у вигляді:

– Готівка в касі – це фізичні гроші, які знаходяться у касі компанії. Може бути сума грошей, призначених для забезпечення поточних операцій, таких як оплата невеликих витрат, покупка невеликих товарів чи надання здачі клієнтам.

– Грошові кошти на банківських рахунках – це суми грошей, розміщені на рахунках компанії в банках. Підприємства зазвичай використовують банківські рахунки для здійснення операцій та зберігання грошових коштів.

– Еквіваленти готівки – це фінансові інструменти, які можна легко конвертувати в готівку. Це може включати короткострокові фінансові інвестиції, такі як корпоративні облігації, комерційні папери, банківські депозити або інші інструменти з низьким ризиком ліквідності.

Всі ці складові сприяють легкому та швидкому доступу компанії до грошових коштів в разі необхідності. Маючи достатньо готівки та еквівалентів готівки, підприємство може ефективніше вирішувати свої фінансові зобов'язання, реагувати на непередбачені обставини та виконувати свої поточні операції [19].

Другий вид оборотних засобів це запаси – товари, сировина та інші матеріали, які підприємство утримує для виробництва товарів або надання послуг. Вони можуть включати в себе невикористані матеріали, напівфабрикати і готову продукцію. Запаси (іноді називають запасами оборотних засобів) – це складські запаси, сировина, напівфабрикати, готова продукція та інші матеріали, які компанія утримує з метою використання в процесі виробництва або для продажу в майбутньому [17]. Розглянемо детальніше кожен з компонентів:

1. Сировина – це матеріали, які використовуються для виробництва кінцевого продукту.

2. Напівфабрикати – це матеріали, які пройшли певний етап обробки, але ще не є готовими кінцевими продуктами. Вони готові до використання виробництвом для створення кінцевого продукту.

3. Готова продукція – це готові товари, які готові до продажу.

4. Матеріали для пакування – це матеріали, які використовуються для упаковки готової продукції перед її відправленням на ринок.

Запаси є важливим аспектом управління ланцюгом постачання та виробництва. Великі обсяги запасів можуть вимагати значних фінансових ресурсів, тоді як недостатність запасів може спричинити втрати в продажах чи виробництві через неможливість задовольнити попит. Ефективне

управління запасами дозволяє компаніям забезпечувати стабільну виробничу діяльність та вчасно задовольняти потреби клієнтів [3].

Дебіторська заборгованість (векселі та рахунки) – це грошові суми, які підприємство очікує отримати від своїх клієнтів за продані товари чи послуги:

1. Рахунки-фактури (Accounts Receivable) – коли підприємство продає товари чи послуги своїм клієнтам, вона надсилає рахунки-фактури, на яких вказані суми, що клієнт повинен сплатити. Вони виступають дебіторською заборгованістю для підприємства, оскільки гроші ще не надійшли на її банківський рахунок.

2. Терміни кредитування – клієнти можуть мати терміни кредитування, що означає, що вони мають певний період (наприклад, 30 днів) для оплати рахунку. Для підприємства це стає джерелом фінансування на короткий термін, але водночас і ризиком, оскільки може бути затримка у отриманні грошей.

3. Управління дебіторською заборгованістю – для забезпечення позитивного обороту коштів компанії важливо ефективно управляти дебіторською заборгованістю. Може включати в себе встановлення оптимальних умов кредитування, вчасне надсилання нагадувань про оплату, вживання заходів для запобігання простроченням платежів.

4. Ризики і вигоди – з одного боку, дебіторська заборгованість дозволяє підприємству продовжувати свою діяльність, надаючи кредит клієнтам, з іншого боку, затримки у сплаті можуть впливати на ліквідність компанії та вимагати додаткового фінансування.

У цілому, дебіторська заборгованість є важливим елементом оборотних засобів, який впливає на ліквідність та фінансовий стан підприємства. Ефективне управління цим активом важливо для забезпечення стабільності та успішної діяльності компанії.

Фінансові інвестиції – це короткострокові фінансові інструменти, такі як корпоративні облігації чи акції, які можуть бути швидко продані для

отримання грошей [6]. Вони включають короткострокові цінні папери та інші фінансові інструменти, якими володіє підприємство з метою отримання доходу або конвертації в гроші протягом короткого періоду. Підприємства в процесі свого функціонування можуть використовувати наступні види фінансових інвестицій:

- Корпоративні облігації – це боргові цінні папери, видані підприємствами, які беруть участь у відкритому ринку для залучення капіталу. Ці облігації можуть мати короткий термін погашення, і підприємство може вирішити продати їх, якщо виникне потреба в грошах.

- Короткострокові акції – підприємство може утримувати акції інших суб'єктів з метою отримання додаткового доходу або для використання їх як ліквідний актив для забезпечення грошових потреб.

- Казначейські векселі – це фінансові інструменти, що гарантують оплату за певний період після їх випуску. Їх можна швидко продати на ринку, щоб отримати гроші.

- Короткострокові депозити – підприємство може розміщувати гроші на короткострокових депозитах у банку для отримання відсотків, є одним зі засобів забезпечення ліквідності.

- Інші грошові еквіваленти – включають інші короткострокові фінансові інструменти, такі як комерційні папери та інші легко конвертовані цінні папери.

Ці фінансові інвестиції дозволяють підприємствам зберігати гроші в легко доступних формах, які можуть бути швидко конвертовані в готівку в разі необхідності. Це допомагає підприємствам забезпечувати ліквідність та швидко реагувати на зміни у фінансовому стані чи ринкових умовах.

Витрати майбутніх періодів – це попередні витрати, які підприємство здійснило, але які ще не використало. Витрати майбутніх періодів можуть включати передоплати за послуги або товари, які підприємство отримає в майбутньому, але які поки що не були надані. Прикладами можуть бути передоплата за страхування, що покриває період після поточного

фінансового року, чи попередні витрати на рекламні послуги, які будуть надані протягом наступного періоду [25]. Передоплата за товари чи послуги – це стосується сум, які компанія вже заплатила, але отримає відповідні товари чи послуги у майбутньому. Наприклад, компанія може заздалегідь оплатити за постачання сировини чи обладнання, яке буде поставлено або використано в наступному фінансовому році.

Ці витрати включаються до складу оборотних засобів, оскільки вони представляють собою активи, які матимуть вплив на фінансовий стан компанії у найближчому майбутньому. Коли відповідні товари або послуги будуть отримані чи використані, ці передоплати будуть зменшуватися, а вартість витрат буде включена до звіту про прибуток та збиток компанії за той період, коли вони стали витратами.

Оборотні засоби важливі для підтримання нормальної діяльності підприємства, оскільки вони дозволяють компанії виробляти та продавати товари чи послуги, а також забезпечують здатність компанії швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

1.2. Роль оборотних засобів у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства

Оборотні засоби відіграють важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства, впливаючи на його ліквідність, виробничий процес і фінансові результати. Ці активи, призначені для короткострокового використання, є ключовим елементом фінансового планування та управління ресурсами компанії.

Оборотні засоби – це активи, які призначені для короткострокового використання та конвертації у грошові кошти або споживання протягом

одного облікового періоду. Вони грають важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства.

Оборотні засоби включають готівку, рахунки, запаси та непогашені платежі, які швидко можна конвертувати у грошові кошти. Це важливо для забезпечення платоспроможності підприємства та його здатності вчасно розраховуватися з кредиторами [21]. Роль обігових коштів у фінансовому забезпеченні:

1. Платоспроможність – маючи достатню кількість обігових коштів, підприємство може вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, такі як оплата постачальників, виплати зарплати та інші поточні витрати. Це забезпечує його платоспроможність.

2. Зниження ризиків – обігові кошти дозволяють підприємству бути менш чутливим до фінансових труднощів, оскільки вони забезпечують резерв для покриття непередбачених витрат або можливість використовувати знижені ціни на ринку для отримання знижок при закупівлях.

3. Оптимізація роботи каси – ефективне управління обіговими коштами дозволяє підприємству уникати неефективного утримання грошей в надмірній кількості в касі, що може б зменшити можливість їхнього використання для отримання прибутку або інвестицій.

4. Ліквідність – обігові кошти є важливою складовою ліквідності підприємства. Ліквідність визначає, наскільки легко підприємство може перетворити свої активи в готівку. Забезпеченість достатньою кількістю обігових коштів сприяє підтримці високого рівня ліквідності.

В цілому, обігові кошти відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості та гнучкості підприємства в короткостроковому плані.

Оборотні засоби, такі як запаси сировини та готової продукції, грають ключову роль у забезпеченні неперервного виробництва та виконанні замовлень. Вони дозволяють підприємству уникнути перерв у виробництві та забезпечити попит на свою продукцію. Оборотні засоби у формі запасів сировини важливі для постійності виробничих процесів. Підприємство

повинно мати достатню кількість сировини, щоб уникнути перерв у виробництві через нестачу матеріалів [33].

Підтримання оптимального рівня запасів дозволяє уникнути непередбачених ситуацій, таких як затримки у постачанні сировини або зміни цін, що можуть впливати на доступність матеріалів для виробництва. Підприємство повинно мати достатню кількість готової продукції, щоб вчасно виконати замовлення клієнтів. Це особливо важливо в галузях, де час постачання є критичним фактором.

Відповідний рівень запасів готової продукції дозволяє оптимізувати виробничі процеси, забезпечуючи неперервність виробництва та використання обладнання на повну потужність. Занадто великі запаси можуть вести до додаткових витрат на зберігання та утримання. Управління оборотними засобами спрямоване на досягнення балансу між готовністю виробництва і мінімізацією надмірних запасів. Правильне управління оборотними засобами дозволяє підприємству оптимізувати використання своїх ресурсів, що може позитивно впливати на фінансові показники та прибутковість [14].

Взагалі, оборотні засоби в контексті виробництва виконують важливу функцію у забезпеченні ефективності та конкурентоспроможності підприємства, дозволяючи йому адаптуватися до змін у попиту та умовах ринку.

Ефективне управління оборотними засобами допомагає уникнути зайвого заморожування коштів у запасах, забезпечуючи при цьому належний рівень обслуговування замовлень. Це дозволяє підприємству максимізувати прибуток, оптимізуючи використання своїх ресурсів.

Запаси сировини, напівфабрикатів та готової продукції є оборотними засобами, які можуть стати джерелом витрат. Занадто великі запаси можуть викликати простой виробництва та зайві витрати на зберігання. З іншого боку, недостатні запаси можуть викликати простой через неможливість вчасного виконання замовлень. Таким чином, ефективне управління рівнем

запасів дозволяє підприємству уникати збитків та максимізувати прибуток через оптимізацію витрат [13].

Обертання коштів (або період обігу коштів) визначає, як швидко підприємство здатне конвертувати свої оборотні кошти (гроші, отримані від продажів) у засоби для подальших інвестицій або сплати зобов'язань. Швидке обертання коштів вказує на ефективне використання ресурсів та може призводити до збільшення прибутку, оскільки кошти швидше знову вкладаються в бізнес.

Дебіторська заборгованість виникає, коли покупці отримують товари або послуги, але відстрочують оплату. Ефективне управління дебіторською заборгованістю, або вимогами до клієнтів, може сприяти швидшому отриманню грошей та покращити ліквідність підприємства.

Управління строками кредиторської заборгованості теж може впливати на прибуток підприємства. Збільшення строків платежу може дати можливість використовувати гроші для інших інвестицій чи генерації прибутку [38].

Ефективне управління оборотними засобами дозволяє підприємству уникати непотрібного накопичення запасів та зменшує його зобов'язання за рахунок швидкого обертання коштів. Оборотні засоби включають у себе запаси сировини, напівфабрикатів, готової продукції та інших матеріалів. Ці запаси можуть представляти значну частину активів підприємства, і їхня неефективна управління може призвести до збитків через зайві витрати на утримання запасів. Деякі аспекти, які допомагають мінімізувати витрати:

1. Оптимізація рівня запасів – підприємство повинно наближатися до того, щоб мати оптимальний рівень запасів, який дозволяє вчасно виконувати замовлення та уникати недопостачань, але при цьому мінімізує зайві запаси, які можуть призвести до додаткових витрат.

2. Швидке обертання запасів – прагнення до швидкого обертання запасів означає, що підприємство швидше перетворює свої запаси на готівку.

Це може бути досягнуто шляхом ефективного планування виробництва, точного прогнозування попиту та управління поставаннями.

3. Моніторинг і управління залишками – підприємство повинно систематично моніторити залишки запасів, визначати повільнорухомі та застарілі товари та приймати заходи щодо їх оптимізації.

4. Використання технологій та систем автоматизації – сучасні інформаційні системи та технології можуть допомогти в управлінні запасами, автоматизуючи процеси планування, моніторингу та управління запасами. Це дозволяє знижувати людські помилки та оптимізувати витрати.

Мінімізація витрат через ефективне управління запасами може значно впливати на фінансові результати підприємства, допомагаючи зберігати прибуток і підтримувати конкурентоспроможність на ринку.

Заборгованість перед постачальниками є однією з форм фінансування оборотних засобів. Управління строками кредиторської заборгованості може впливати на ліквідність підприємства. Оптимізація цього елемента оборотних засобів є важливим аспектом фінансового управління підприємства, і вона може впливати на його ліквідність та фінансовий стан [42]. Оптимізація кредиторської заборгованості:

1. Управління строками кредиторської заборгованості – підприємство може домовлятися з постачальниками про більш вигідні та сприятливі умови оплати, такі як подовження строків оплати чи отримання знижок за швидке погашення заборгованості. Затримка оплати рахунків може бути використана для збільшення оборотних коштів та забезпечення доступності грошових ресурсів для інших потреб.

2. Оптимізація обороту коштів – важливо збалансувати строки кредиторської заборгованості зі строками дебіторської заборгованості (заборгованості від покупців). Оптимальне управління цими строками може допомогти підтримувати позитивний оборот грошей, забезпечуючи, що кошти швидко переходять через підприємство.

3. Мінімізація витрат на фінансування – зменшення строків кредиторської заборгованості може допомогти підприємству уникнути витрат на фінансування через відстрочені платежі або високі відсоткові ставки за прострочення. Ефективне управління кредиторською заборгованістю дозволяє зменшити залежність від зовнішнього фінансування, забезпечуючи підприємство додатковими внутрішніми ресурсами.

4. Сприяння ліквідності – максимально ефективно управління кредиторською заборгованістю сприяє ліквідності підприємства, дозволяючи йому швидко реагувати на фінансові виклики та можливості [35].

Важливо враховувати, що оптимізація кредиторської заборгованості повинна бути узгоджена з іншими фінансовими стратегіями підприємства та забезпечувати баланс між забезпеченням ліквідності та збереженням позитивного стосунку з кредиторами.

Оборотні засоби відіграють ключову роль у процесі планування та прогнозування фінансової діяльності підприємства. Однією з важливих задач управління оборотними засобами є визначення оптимального рівня запасів, рахунків та інших короткострокових активів для забезпечення сталої фінансової ефективності [37].

Ефективне управління оборотними засобами передбачає ретельний аналіз ринкових тенденцій та прогнозування попиту на продукцію чи послуги підприємства. Це дозволяє адаптувати рівень запасів та виробничі потужності до очікуваного попиту, уникнути недостачі або зайвих запасів.

Оборотні засоби є важливою частиною фінансового бюджету підприємства. Збалансоване розподілення коштів між різними видами оборотних активів дозволяє забезпечити ефективність використання ресурсів та уникнути перевитрат.

Врахування ризиків, пов'язаних із змінами на ринку, валютними коливаннями, змінами в законодавстві, допомагає розробити стратегії

управління оборотними засобами для зменшення можливих негативних впливів.

Аналіз строків кредиторської заборгованості та дебіторської заборгованості дозволяє раціонально розподіляти кошти та планувати платежі та виручку для забезпечення сталої ліквідності.

Управління оборотними засобами також включає в себе розробку різних сценаріїв для відповіді на різні можливі події та зміни на ринку. Це дозволяє підприємству бути готовим до різних умов та зберігати стійкість у непередбачуваних ситуаціях.

Усе це разом формує основу для стратегічного розвитку підприємства, забезпечуючи йому конкурентні переваги та стабільність у швидкозмінюваному бізнес-середовищі. Вірне управління оборотними засобами допомагає компанії не лише пристосовуватися до змін, а й активно формувати своє майбутнє.

Оборотні засоби виступають важливим компонентом стратегічного планування підприємства. Ретельне вивчення цих активів допомагає управлінцям зрозуміти ризики та можливості, що впливають на фінансове становище компанії. Оборотні засоби грають ключову роль у забезпеченні підприємства гнучкістю та здатністю ефективно адаптуватися до змін на ринку [29]. Реагування на швидкозмінні умови вимагає розуміння та пристосування оборотних засобів:

- Сезонні зміни – у деяких галузях сезонність може значно впливати на попит та виробництво. Оборотні засоби дозволяють гнучко реагувати на коливання в замовленнях та підтримувати потрібні рівні запасів.

- Інновації та нові продукти – випуск нових продуктів часто потребує додаткових ресурсів. Оборотні засоби можуть використовуватися для фінансування досліджень та розробок, необхідних для інновацій та розширення асортименту.

- Кон'юнктура ринку – зміни в економічних умовах можуть впливати на обсяги продажів та попит на товари чи послуги. Ефективне управління

оборотними засобами дозволяє пристосовувати запаси та виробництво до змін в ринкових умовах.

- Конкурентний тиск – в сучасному бізнес-середовищі конкуренція посилюється, і компаніям доводиться швидко реагувати на рухи конкурентів. Гнучкість у використанні оборотних засобів дозволяє швидко адаптуватися до змін в стратегіях конкурентів.

- Глобалізація ринків – якщо підприємство діє на глобальному ринку, то ефективне управління оборотними засобами допомагає адаптувати постачання та виробництво до міжнародних вимог та регуляцій.

Усе це вказує на важливість оборотних засобів як стратегічного інструменту, що дозволяє підприємствам ефективно реагувати на зміни в оточенні та забезпечує їхню конкурентоспроможність у глобальному бізнес-середовищі.

Загалом, правильне управління оборотними засобами є важливою частиною фінансового планування підприємства, сприяючи його стабільності та ефективності у короткостроковому періоді.

1.3. Ризики та проблеми, пов'язані з управлінням оборотними засобами

Управління оборотними засобами є важливим аспектом фінансового управління для бізнесу. Оборотні засоби включають грошові кошти, запаси і дебіторську заборгованість, які використовуються для ведення поточної діяльності компанії. Однак існують ризики, які пов'язані з управлінням оборотними засобами, і їх важливо враховувати для забезпечення стабільності фінансового стану компанії [14]. Потенційно можливі ризики пов'язані з управлінням оборотними засобами, представлені на рис. 1.2:

Рис. 1.2. Потенційно можливі ризики пов'язані з управлінням оборотними засобами

Нестача ліквідності може виникнути внаслідок недостатності готівки та еквівалентів готівки для забезпечення нормальної діяльності компанії. Якщо підприємство не забезпечить достатній рівень готівки та еквівалентів готівки, це може призвести до неспроможності вчасно виконати зобов'язання перед кредиторами, оплатити рахунки і забезпечити нормальну діяльність.

Ліквідність вказує на здатність компанії конвертувати свої активи в готівку або еквіваленти готівки з мінімальними втратами. Готівка та еквіваленти готівки включають грошові кошти, короткострокові депозити та інші фінансові інструменти, які можна легко конвертувати в готівку.

Якщо компанія має недостатню кількість готівки або еквівалентів готівки для покриття своїх поточних зобов'язань (наприклад, оплата кредиторам, заробітна плата, інші витрати), це може призвести до неспроможності вчасно виконати зобов'язання. Це, в свою чергу, може викликати проблеми, такі як заборгованість перед кредиторами, погіршення кредитного рейтингу, штрафні відсотки та втрату довіри інвесторів та клієнтів [31].

Чинники, які спричиняють нестачу ліквідності:

- Збільшення поточних зобов'язань без відповідного збільшення готівки.
- Затримки у входженні коштів від дебіторів.

- Велика залежність від короткострокових джерел фінансування, таких як кредити.

Методи управління ризиком:

- Розробка ефективних стратегій управління грошовим потоком.
- Систематичний моніторинг та прогнозування грошових потоків.
- Використання резервних ліній кредитування для забезпечення ліквідності у випадку потреби.
- Розробка планів управління кризовими ситуаціями для ефективного реагування на несподівані фінансові труднощі.

Нестача ліквідності може серйозно впливати на фінансове здоров'я компанії, тому важливо проводити систематичний аналіз і розробляти стратегії для зменшення цього ризику.

Занадто великі запаси можуть вести до переплати за зберігання і втрати від знецінення товарів. Недостатній обсяг запасів може призвести до втрати можливостей продажу і невдоволення клієнтів. З переплатою за запасами пов'язані ризики включають в себе можливість втрати від непродажу запасів, зберігання та знецінення товарів [49]. Переплата за запасами:

1. Втрата можливостей продажу – якщо компанія утримує надмірні обсяги запасів, це може призвести до того, що товари не будуть продані вчасно. Товари можуть застоюватися на складі, втративши актуальність або стати застарілими. Це призведе до втрати можливостей продажу і може вимагати значних знижок для збуту залишків.

2. Зберігання та управління запасами – зберігання запасів пов'язане із затратами на складське утримання, включаючи витрати на простір, енергозбереження, охорону і обслуговування. Великі обсяги запасів можуть призводити до додаткових витрат на управління ними, тобто на ведення обліку, інвентаризацію та контроль за термінами придатності.

3. Знецінення товарів – товари можуть втратити свою вартість через знецінення через час або внаслідок змін в ринкових умовах. Технологічний

прогрес, зміни моди або інші фактори можуть зробити запаси застарілими. Знецінення товарів призводить до втрати вартості активу для компанії.

4. Погіршення ліквідності – великі обсяги запасів можуть зв'язувати значну частину грошових коштів компанії, що може призводити до нестачі ліквідності. Це може ускладнити вчасне виконання фінансових зобов'язань та інших витрат.

Для управління цими ризиками компанії можуть використовувати стратегії, такі як точне прогнозування попиту, оптимізація ланцюга постачань, використання технологій для покращення управління запасами, регулярні інвентаризації, інвестування в ефективні системи управління запасами та вживання заходів для зменшення ризику знецінення товарів.

Ефективне управління запасами допомагає зберегти грошові ресурси компанії, підтримати ліквідність та забезпечити оптимальне використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

Довгі строки оплати від клієнтів можуть призвести до нестачі грошових коштів для подальшої діяльності. Низький рівень дебіторської заборгованості може сигналізувати про низьку активність продажів. Дебіторська заборгованість включає грошові кошти, які компанія очікує отримати від своїх клієнтів за надані товари або послуги [53]. Неоптимальне управління цим ресурсом може призвести до ряду проблем:

1. Затримки у сплаті – коли компанія дозволяє клієнтам відстрочувати оплату на довгий термін, це може вплинути на ліквідність компанії та її здатність вчасно розраховуватися з кредиторами та виконувати власні фінансові зобов'язання.

2. Втрати від неплатоспроможних клієнтів – якщо клієнти не можуть або не хочуть виконувати свої фінансові зобов'язання, це може призвести до втрат і зменшення прибутку компанії.

3. Низька ефективність роботи з борговими зобов'язаннями – занадто активне вживання заходів для збільшення швидкості стягнення боргів може

призвести до втрати клієнтів або негативно вплинути на взаємовідносини з ними.

4. Погіршення стосунків з клієнтами – суворі умови оплати можуть призвести до невдоволення клієнтів та погіршення їхнього стосунку з компанією.

Щоб уникнути цих проблем, підприємства повинні ретельно розробляти політику кредитування та управління дебіторською заборгованістю. Стратегії в цьому аспекті включають:

- Встановлення оптимальних умов оплати. Аналіз ринку і конкурентів може допомогти визначити оптимальні терміни оплати, які задовільняють як клієнтів, так і фінансові потреби компанії.

- Використання інструментів кредитного керування. Використання кредитних засобів, таких як страхування боргів чи факторинг, може допомогти зменшити ризик неплатоспроможності клієнтів.

- Ефективне ведення бухгалтерського обліку. Точний облік боргів і вчасне виявлення можливих проблем можуть допомогти управляти дебіторською заборгованістю більш ефективно.

- Систематичний моніторинг клієнтської кредитоспроможності. Регулярна перевірка кредитоспроможності клієнтів дозволяє уникати укладання угод з тими, хто може стати проблемним клієнтом.

Всі ці заходи допомагають уникнути ризиків, пов'язаних з неоптимальним управлінням дебіторською заборгованістю, і забезпечують більш ефективне використання оборотних засобів компанії.

Зміни в ринкових умовах, такі як зростання цін на сировину або зниження попиту на продукцію, можуть вплинути на оптимальний рівень запасів і вимагати швидких адаптацій [34].

Ринкові умови можуть зазнавати значних змін через різні фактори, такі як зміни в економіці, технологічні інновації, зміни в споживацькому попиті, конкуренція та інші. Ці зміни можуть суттєво впливати на оптимальний рівень запасів компанії. Важливо враховувати такі аспекти:

– Якщо попит на продукцію або послуги компанії зростає, це може вимагати збільшення рівня запасів, щоб задовольнити підвищений попит і уникнути втрат продажів через нестачу товарів. З іншого боку, спад попиту може вимагати зменшення обсягів запасів, щоб уникнути непродажів і зменшення затрат на зберігання.

– Якщо ціни на сировину зростають, це може призвести до збільшення вартості запасів. У такому випадку компанія може вивчати можливості зменшення обсягів запасів або пошуку альтернативних постачальників.

– Зміни в конкурентному середовищі можуть впливати на стратегії ціноутворення та продажів. Це може вплинути на рівень запасів, оскільки компанія може бажати збільшити або зменшити запаси, щоб пристосуватися до конкуренції.

– Зміни в технології можуть вплинути на процеси виробництва та обслуговування клієнтів. Нові технології можуть полегшити управління запасами або, навпаки, створити нові вимоги до запасів.

– Зміни в законодавстві, такі як нові стандарти безпеки або вимоги до екологічності, можуть впливати на процеси виробництва і вимагати змін в рівні запасів.

Для управління цим ризиком компанія повинна бути готовою до адаптації своїх стратегій управління запасами відповідно до змін в ринкових умовах. Це може включати в себе перегляд стратегій поповнення запасів, удосконалення ланцюга постачання та ефективне використання інформаційних технологій для прогнозування попиту та управління запасами [19].

Якщо компанія має діяльність на міжнародному рівні, зміни в обмінних курсах можуть впливати на вартість оборотних засобів та їхній ліквідний резерв. Валютний ризик виникає у зв'язку із змінами в обмінних курсах міжнародних валют. Цей ризик може впливати на вартість оборотних засобів, особливо якщо компанія має діяльність або проводить операції на різних

валютних ринках. Основні аспекти валютного ризику в управлінні оборотними засобами:

1. Вартість запасів – якщо компанія закупає сировину або готову продукцію за кордоном або у валюті, відмінній від своєї національної валюти, зміни в обмінних курсах можуть впливати на вартість запасів. Зниження вартості національної валюти може призвести до збільшення витрат на закупівлю і зберігання запасів.

2. Дебіторська заборгованість та кредити – якщо компанія продає товари або послуги за кордон або у валюті, зміни в обмінних курсах можуть впливати на вартість дебіторської заборгованості та обслуговування кредитів. Заборгованість, яка була розрахована в одній валюті, може зростати або зменшуватися в залежності від змін в обмінних курсах.

3. Грошові потоки – зміни в обмінних курсах можуть впливати на грошові потоки компанії, особливо якщо їй потрібно конвертувати гроші з однієї валюти в іншу для виконання платежів. Небажані зміни можуть призвести до збитків або непередбачуваності в фінансовому плануванні.

4. Вартість обслуговування боргів – якщо компанія має борги, які обслуговуються в іноземній валюті, зміни в обмінних курсах можуть впливати на суми, які потрібно сплачувати за обслуговування цих боргів.

Для управління валютним ризиком компанії можуть використовувати різні інструменти, такі як форвардні угоди, опціони, свопи тощо. Також важливо враховувати валютний ризик при плануванні бюджету і фінансового аналізу, щоб забезпечити стабільність фінансового стану компанії в умовах змін на валютних ринках [33].

Кредитний ризик виникає у випадку, коли клієнти або контрагенти не можуть або не хочуть вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед компанією. Це може мати прямий вплив на ліквідність та фінансове здоров'я компанії. Давайте розглянемо цей аспект більш детально:

Кредитний ризик виникає, коли покупці не можуть чи не хочуть оплатити свої рахунки вчасно. Це може призвести до недостачі грошових

коштів для компанії, особливо, якщо велика частина активів компанії знаходиться у формі дебіторської заборгованості.

Якщо компанія має значну частку своїх активів у вигляді дебіторської заборгованості, неспроможність отримати кошти вчасно може суттєво знизити її ліквідність. Це може вплинути на можливість вчасно сплачувати кредити, розраховуватися з постачальниками та іншими фінансовими зобов'язаннями.

Компанії часто резервують певну суму на покриття потенційних втрат від неплатників. Це може призвести до необхідності формування додаткових резервів, що впливає на фінансові показники компанії.

Компанії повинні розвивати ефективні кредитні політики, щоб зменшити кредитний ризик. Це може включати перевірку кредитоспроможності покупців перед укладанням угод, встановлення кредитних лімітів, а також моніторинг і вчасне виявлення можливих проблем зі сплатою.

Залежність від обмеженої кількості покупців може збільшити ризик неспроможності платників. Диверсифікація контрагентів може зменшити кредитний ризик шляхом розподілу зобов'язань між різними клієнтами.

Управління кредитним ризиком вимагає систематичного моніторингу та оцінки кредитоспроможності клієнтів, розроблення ефективних політик та процедур, а також готовності реагувати на можливі неплатежі. Збалансоване управління кредитним ризиком дозволяє компанії уникати фінансових труднощів, пов'язаних з неспроможністю отримати свої гроші вчасно.

Зміни в законодавстві та регулюванні, такі як збільшення ставок податків або нові норми щодо оборотних засобів, можуть впливати на фінансову стійкість компанії. Зміни в рівнях податків, зокрема податку на прибуток чи інших обов'язкових внесків, можуть впливати на фінансові показники компанії. Збільшення ставок може призвести до зменшення прибутку, а, отже, до зменшення ліквідності. Зміни в системі податкових пільг чи стимулів можуть вплинути на стратегії управління оборотними

засобами. Наприклад, впровадження нових стимулів може стимулювати компанії збільшити інвестиції в запаси або раціоналізувати управління дебіторською заборгованістю.

Зміни в нормативах бухгалтерського обліку запасів можуть впливати на те, як компанії оцінюють і відображають свої запаси в фінансовій звітності. Це може мати вплив на рівень запасів і їхню ліквідність. Зміни в законодавстві, що регулює надання та отримання кредитів, можуть впливати на доступність фінансових ресурсів для компанії. Це може визначити рівень дебіторської заборгованості та ліквідність. Якщо компанія здійснює міжнародну торгівлю, зміни в тарифах та митних обмеженнях можуть впливати на вартість сировини та готової продукції, впливаючи на ліквідність та оптимальний рівень запасів [1].

Законодавство щодо екології та стандарти щодо сталого розвитку можуть впливати на управління запасами, зокрема на обробку та використання сировини. Обов'язки щодо екологічної відповідальності можуть впливати на вибір постачальників та процеси виробництва.

Для уникнення негативних наслідків від змін в законодавстві та регулюванні, компанії повинні вести систематичний моніторинг правового середовища, а також активно взаємодіяти з фахівцями з правового супроводу та податкових консультантів. Також важливо розробляти гнучкі стратегії управління оборотними засобами, щоб ефективно реагувати на будь-які зміни у законодавстві та регулюванні [7].

Компанії повинні ретельно аналізувати ці ризики та розробляти стратегії для їхнього управління, щоб забезпечити ефективне використання оборотних засобів і підтримувати стабільність фінансового стану.

Управління оборотними засобами є важливою частиною фінансового управління підприємства. Оборотні засоби включають грошові кошти, запаси, дебіторську заборгованість та інші активи, які призначені для обертання в процесі виробництва та реалізації товарів або надання послуг.

Ось деякі з потенційних проблем, пов'язаних з управлінням оборотними засобами:

1. Зайві запаси – збільшення обсягу запасів може призвести до зростання витрат на їх утримання та зниження ліквідності підприємства. Зайві запаси можуть викликати ризик застаріння або псування товарів.

2. Погане управління дебіторською заборгованістю – довгі строкові заборгованості можуть впливати на грошовий потік підприємства. ризик неплатоспроможності покупців може впливати на реальність отримання коштів від них.

3. Недостатні грошові кошти – нехватка готівки може призвести до труднощів у виплаті зобов'язань і викликати фінансові проблеми. Недостатність грошових коштів може обмежувати можливості підприємства для вирішення можливих труднощів.

4. Неправильне управління кредиторською заборгованістю – заборгованість перед постачальниками може впливати на вартість товарів або послуг для підприємства. Велика кредиторська заборгованість може призвести до невиконання зобов'язань в строк, що може негативно впливати на кредитоспроможність.

5. Неefективне планування грошових потоків – непрогнозовані коливання грошових потоків можуть впливати на здатність підприємства до вирішення своїх фінансових зобов'язань. Неадекватне управління грошовими потоками може призвести до потреби в додатковому фінансуванні та збільшенні витрат на обслуговування боргу.

6. Недостатність ліквідних активів – якщо підприємство має недостатню кількість ліквідних активів для покриття поточних зобов'язань, це може викликати проблеми з оплатою боргів та заборгованості.

Ефeктивне управління оборотними засобами вимагає ретельного аналізу та планування, а також використання стратегій для збалансування потреб у ліквідності з метою максимізації ефeктивності використання активів підприємства.

Висновки до розділу1

1. Оборотні засоби підприємства є ключовим поняттям в обліковій та фінансовій сферах, оскільки вони визначають ефективність управління активами та ліквідність підприємства. Оборотні засоби представляють собою активи, які призначені для короткострокового використання та перетворення у грошові кошти протягом одного оборотного циклу, що зазвичай триває менше року. Ці засоби грають важливу роль у фінансовому забезпеченні операційного процесу підприємства. Ліквідність оборотних засобів є критичною для забезпечення спроможності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та реагувати на можливості на ринку. Важливо забезпечити баланс між забезпеченням достатнього рівня ліквідності та уникненням непродуктивного утримання засобів в грошовій формі, оскільки це може призвести до втрати потенційних доходів.

2. Ефективне управління оборотними засобами вимагає ретельного аналізу та планування, а також використання стратегій для збалансування потреб у ліквідності з метою максимізації ефективності використання активів підприємства. Основні оборотні засоби грають важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства, зокрема забезпечення плинності грошових коштів; оптимізація запасів; забезпечення платоспроможності; мінімізація затрат на утримання оборотних засобів та вплив на рентабельність. Правильне управління оборотними засобами відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та успішності підприємства.

3. Управління оборотними засобами є важливим аспектом фінансового управління для бізнесу. Оборотні засоби включають грошові кошти, запаси і дебіторську заборгованість, які використовуються для ведення поточної діяльності компанії. Однак існують ризики, які пов'язані з управлінням оборотними засобами, і їх важливо урахувати для забезпечення

стабільності фінансового стану компанії. Управління оборотними засобами є важливою частиною фінансового управління підприємства. Ефективне управління оборотними засобами вимагає ретельного аналізу та планування, а також використання стратегій для збалансування потреб у ліквідності з метою максимізації ефективності використання активів підприємства.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН України

Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України є ключовим науковим центром, спеціалізованим на дослідженні та розвитку овочівництва та баштанництва в регіоні. Станція має комплексну структуру, яка включає дослідні лабораторії, агротехнічні ділянки, та адміністративні підрозділи. Персонал станції складається з кваліфікованих науковців, інженерів, агрономів та іншого технічного персоналу. Станція спеціалізується у проведенні наукових досліджень в галузі селекції овочів та баштанництва, вивчення сучасних технологій вирощування, а також впровадження новаторських підходів для підвищення якості та врожайності продукції.

Дніпропетровська дослідна станція активно бере участь у наукових конференціях, семінарах, та міжнародних проектах. Здобутки станції регулярно публікуються в наукових журналах, що свідчить про високий рівень наукової роботи. Ефективне використання ресурсів сприяє стабільному розвитку та реалізації наукових програм. Станція активно співпрацює з іншими науковими установами, агропромисловими підприємствами та громадськими організаціями для обміну досвідом та реалізації спільних проектів. Розвиток станції може базуватися на впровадженні новітніх технологій, розширенні мережі наукових партнерств, а також залученні додаткового фінансування для реалізації амбіційних наукових програм. Станція виступає катализатором для розвитку сільських територій, забезпечуючи нові можливості для місцевих селян та підприємців. Отже, Дніпропетровська дослідна станція Інституту овочівництва і

баштанництва Національної академії аграрних наук продовжує свою місію вдосконалення агротехнік та внесення вагомого вкладу у розвиток сільськогосподарського сектору України. Забезпечуючи якісні дослідження та сприяючи впровадженню інновацій, станція відіграє ключову роль у створенні стійкого та ефективного аграрного виробництва. В таблиці 2.1 проаналізована динаміка і обсяг структури земельних площ ДДС ІОБ НААН.

Таблиця 2.1

Динаміка і обсяг структури земельних площ ДДС ІОБ НААН

Показник	Роки					2022 р. до 2018 р. (%)	Роки				
	2018	2019	2020	2021.	2022		2018	2019	2020	2021	2022
	гектар						%				
Земельна площа	436	436	415	415	415	95,18	100	100	100	100	100
с/г площа	365	365	361	361	361	98,90	83,72	83,72	86,99	86,99	86,99
В т.ч.:											
– орані	348	348	345	345	345	99,14	79,82	79,82	83,13	83,13	83,13
– випаси	18	18	17	17	17	94,44	4,13	4,13	4,10	4,10	4,10
В розрахунку на одного робітника											
– с/г площі	11,77	11,77	11,65	11,65	11,65	98,90	-	-	-	-	-
– орані	11,23	11,23	11,13	11,13	11,13	99,14	-	-	-	-	-

Подана таблиця 2.1 відображає динаміку та обсяг структури земельних площ ДДС ІОБ НААН України за період з 2018 по 2022 роки. Загальна земельна площа у вказаному періоді залишалася стабільною та складала 415 гектарів у кожному році, зниження обсягу становило лише 4,82% в порівнянні з 2018 роком. Зокрема, сільськогосподарська площа також підтримувала стабільність, з високим рівнем збереження - 86,99% від початкового обсягу в 2018 році. Розподіл сільськогосподарської площі на оранку та випаси також залишався стабільним, де відсоткове зменшення не перевищувало 1% за вказаний період. Отже, можна визначити стійкість та раціональне використання земельних ресурсів досліджуваного підприємства.

У розрахунку на одного робітника спостерігається певне зниження площі сільськогосподарських угідь, проте це зменшення є незначним та вказує на ефективне використання землі на кожного працівника. Отже, аналіз таблиці 2.1 свідчить про раціональне використання та сталість структури земельних площ підприємства у відповідності з сучасними аграрними стандартами.

Таблиця 2.2

Забезпеченість ДДС ІОБ НААН України основними засобами і оборотними активами

Назва показників	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2018р., (%)
Основні засоби*, тис. грн.	4363,2	4178,2	3879,1	2478,5	3278,6	75,14
Оборотні активи*, тис. грн.	5044,2	5079	4574,6	5926,6	4507,8	89,37
Фондоозброєність праці, тис. грн./1 роб.	140,75	134,78	125,13	79,95	105,76	75,14
Фондозабезпеченість, тис. грн.	1195,40	1144,71	1074,54	686,57	908,20	75,97
Оборотні фонди, тис. грн./100 га	1381,97	1391,51	1267,20	1641,72	1248,70	90,36
Фондомісткість, грн./100 грн. вал. доходу	110,47	85,56	53,38	37,47	51,50	46,62
Фондовіддача, грн./100 грн. ОФ	82,03	102,27	139,98	256,57	193,86	236,34

*– середньорічна вартість

У таблиці 2.2 наведено комплексний огляд структури капіталу та ефективності діяльності ДДС ІОБ Національної академії аграрних наук України за період з 2018 по 2022 роки. Ключові показники, такі як основні засоби, оборотні активи, фондоозброєність праці, фондозабезпеченість, оборотний капітал, фондомісткість та фондовіддача, демонструють значні коливання протягом цього періоду. Динаміка основних засобів демонструє помітний спад з 2018 по 2021 рік, за яким слідує відновлення у 2022 році. Це свідчить про потенційну зміну інвестиційних стратегій або розподілу капіталу. У 2021 році спостерігався пік оборотних активів, що свідчить про вищий рівень ліквідності. Однак у 2022 році відбулося подальше зниження, що може потребувати подальшого аналізу для розуміння причин цього

коливання. Забезпеченість фонду оплати праці в розрахунку на одного працівника мала тенденцію до зниження протягом усього періоду спостереження, що свідчить про можливе підвищення ефективності використання ресурсів. Зниження рівня забезпеченості фондів у 2018-2021 роках викликає занепокоєння щодо фінансової стабільності установи. Однак відновлення у 2022 році є позитивним знаком. Оборотний капітал демонстрував коливання, зі значним зростанням у 2021 році та подальшим зменшенням у 2022 році.

Таблиця 2.3

Структура товарної продукції та аналіз динаміки виробництва
сільськогосподарської продукції

Різновид продукції	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. проти 2018 р. (+ або -)	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.		%	%	%	%	%
Пшениця озима	3039	2461	2387	2892	2994	-45	84,42	76,83	42,59	45,66	46,78
Соняшник	138	140	2615	2762	2752	2614	3,83	4,37	46,66	43,61	43,00
Овочі	9	10	9	10	9	0	0,25	0,31	0,16	0,16	0,14
Інша продукція рослинництва	152	147	256	292	284	132	4,22	4,59	4,57	4,61	4,44
Продукція рослинництва загалом	3338	2758	5267	5956	6039	2701	92,72	86,11	93,99	94,03	94,36
Послуги с/г	262	445	337	378	361	99	7,28	13,89	6,01	5,97	5,64
Всього	3600	3203	5604	6334	6400	2800	100	100	100	100	100

У таблиці 2.3 наведено комплексний огляд структури сільськогосподарського виробництва та аналіз динаміки виробництва різних видів сільськогосподарської продукції за 2018-2022 роки. З таблиці 2.3 можна зробити кілька ключових висновків. З 2018 по 2022 рік відбулося помітне скорочення виробництва озимої пшениці - на 45%. Незважаючи на падіння у 2020 році, у наступні роки спостерігалось подальше відновлення, що свідчить про стійкість виробництва. Виробництво соняшнику значно

зросло у 2020 році, після чого відбулося незначне падіння в наступні роки. Загальна зміна з 2018 по 2022 рік є позитивною, що свідчить про зростання виробництва цієї культури. Виробництво овочів залишається відносно стабільним протягом багатьох років, з мінімальними коливаннями. Це свідчить про стабільне виробництво цієї категорії сільськогосподарської продукції. Загальне виробництво рослинницької продукції суттєво зросло на 94,36% з 2018 по 2022 рік. Таке зростання свідчить про позитивну траєкторію розвитку аграрного сектору з точки зору рослинництва. Підсумовуючи, таблиця 2.3 висвітлює як виклики, так і успіхи в аграрному секторі. Хоча певні культури зазнали коливань, загальна тенденція свідчить про позитивне зростання сільськогосподарського виробництва та послуг, що відображає стійкість та адаптивність сектору протягом спостережуваного періоду.

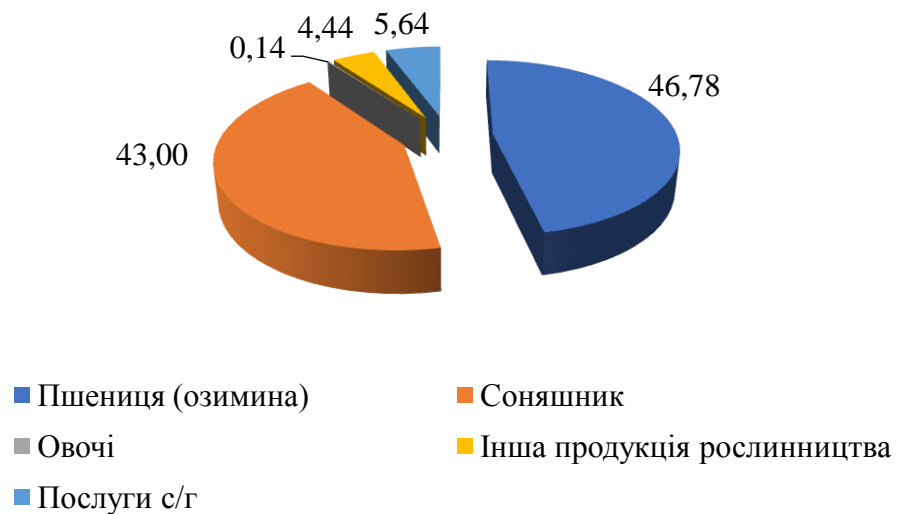

Рис. 2.1. Асортимент виробленої продукції на досліджуваному аграрному підприємстві у 2022 році, %

Згідно рис. 2.1 у 2022 році досліджуване сільськогосподарське підприємство виробляло різноманітний асортимент продукції. У таблиці 2.4 представлено аналіз ефективності використання трудових ресурсів у ДДС ІОБ Національної академії аграрних наук за період з 2018 по 2022 роки.

Таблиця 2.4 охоплює ключові показники, включаючи валове виробництво, середню кількість працівників, сільськогосподарські послуги та витрати, пов'язані з робочою силою. Ці дані дають цінне уявлення про тенденції та результати діяльності інституту в управлінні трудовими ресурсами за вказаний період.

Таблиця 2.4

Ефективність використання трудових ресурсів ДДС ІОБ НААН

Показник	Роки					2022 р. до 2018 р., +/-
	2018	2019	2020	2021	2022	
Продукція валова - всього, тис. грн.	3579	4273	5430	6359	6356	2777
Чисельність працівників (середньорічна), чол.	31	31	31	31	31	0
С/г послуги, тис. грн.	411	445	337	361	432	21
Витрати на оплату праці, тис. грн.	1822	1992	1936	2102	1989	167

Отже, дані таблиці 2.4 проливають світло на динаміку використання трудових ресурсів у ДДС ІОБ НААН з 2018 по 2022 рік. Коливання обсягів валової продукції, сільськогосподарських послуг та витрат на оплату праці відображають мінливий характер діяльності підприємства. Очевидно, що підтримання постійної чисельності персоналу при одночасному управлінні виробництвом та пов'язаними з ним витратами є складним завданням. Висновки, отримані з цієї таблиці, слугують основою для подальшого аналізу та стратегічного планування, дозволяючи підприємству приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на підвищення ефективності управління трудовими ресурсами в майбутньому.

У таблиці 2.5 представлено комплексний огляд ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства разом із ґрунтовним аналізом. Дані охоплюють період з 2018 по 2022 рік, що дає змогу побачити багаторічну перспективу ключових показників, які впливають на фінансові результати компанії. Таблиця включає такі важливі показники, як вартість

основних засобів, прямі витрати на оплату праці, вартість валової продукції з гектара сільськогосподарських угідь та відсоток рентабельності. Цей аналіз має на меті пролити світло на тенденції та зміни в діяльності підприємства за вказаний період часу.

Таблиця 2.5

Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства та її аналіз

Назва показників	Роки					2022 р. до 2018 р., у %
	2018	2019	2020	2021	2022	
У розрахунку на 100 гектарів с/г угідь, грн.:						
– основних фондів	1195,40	1144,71	1074,54	686,57	908,20	75,97
– прямих затрат праці	499,18	545,75	536,29	582,27	550,97	110,38
Виготовлено валової продукції за співставними цінами, грн. розраховуючи на:						
–100 гектарів угіддя с.-г.	980,55	1170,68	1504,16	1761,50	1760,66	179,56
–1 грн. основних фондів	0,82	1,02	1,40	2,57	1,94	236,34
–1 працівника	115,45	137,84	175,16	205,13	205,03	177,59
Рентабельність, %	1,17	1,41	-0,27	-2,52	-2,25	-191,70

Отже, дані, наведені в таблиці 2.5, дають детальну картину виробничої та економічної ефективності підприємства. Коливання ключових показників, таких як вартість основних засобів, прямі витрати на оплату праці та вартість валової продукції, свідчать про динамічність бізнес-середовища. Різкі зміни у відсотках рентабельності підкреслюють проблеми, з якими стикається підприємство, з помітними негативними тенденціями в останні роки. Цей аналіз є цінним інструментом для зацікавлених сторін, оскільки дає уявлення про фактори, що впливають на фінансовий стан компанії. Для підвищення загальної ефективності підприємства в найближчі роки можуть знадобитися подальші дослідження та стратегічні корективи.

У таблиці 2.6 представлено коефіцієнтний аналіз стану активів сільськогосподарської науково-дослідної установи Національної академії аграрних наук (НААН) за 2018-2022 роки. Коефіцієнти висвітлюють такі ключові аспекти, як частка власних коштів, частка основних засобів у загальних активах, співвідношення оборотних активів до загальних активів

та співвідношення основних засобів до загальних активів. Цей аналіз має на меті надати уявлення про зміни та тенденції в структурі активів установи за вказаний період.

Таблиця 2.6

Коефіцієнтний аналіз стану майна ДДС ІОБ НААН

Назва показників	Роки					Відношення 2022 р. до 2018р., (індекс)
	2018	2019	2020	2021	2022	
Частина ОВФ	52,38	52,87	52,76	68,15	54,40	1,04
Частина ОФ у активах	45,31	43,49	44,73	28,50	39,57	0,87
КМ активів	0,42	0,13	0,22	0,15	0,44	1,05
КЗ основних фондів	0,492	0,514	0,532	0,562	0,571	1,16

Отже, коефіцієнтний аналіз стану активів сільськогосподарської дослідної установи НААН свідчить про помітні коливання ключових показників у період з 2018 по 2022 рік. Зміна частки власних коштів та розподілу основних засобів у загальній сумі активів свідчить про динамічний фінансовий ландшафт. Спостережувані зміни, відображені розрахованими індексами, дають цінну інформацію для стейкхолдерів та осіб, які приймають рішення, що дозволяє їм робити обґрунтовані оцінки та приймати стратегічні рішення щодо фінансового стану установи та розподілу ресурсів.

2.2. Аналіз поточного стану управління оборотними засобами на підприємстві

Управління оборотними засобами є одним з найважливіших сегментів у фінансовій діяльності фірми. Також управління оборотним капіталом є одним з найважливіших сегментів у прийнятті рішень щодо фінансування фірми, а також важливим стимулом для підвищення її ефективності. Важливість управління оборотними засобами для досягнення фірмою успіху вважалася традиційною концепцією. Перш за все, ефективне управління оборотним капіталом є фундаментальною частиною загальної корпоративної

стратегії і, як очікується, зробить позитивний внесок у створення вартості фірми. Таким чином, важливість ефективного управління оборотним капіталом є незаперечною, оскільки підтвердження того, що кожна складова оборотного капіталу знаходиться на найкращому рівні ефективності для успішної діяльності, і є дуже бажаним для зростання та стійкості фірми через його вплив на прибутковість та ризики.

Відповідно, ефективна система управління активами та пасивами також включає в себе моніторинг поточних активів та існуючих зобов'язань таким чином, щоб мінімізувати потенційний борг, а також утримати фірми від надмірних витрат на активи. Крім того, ефективна система управління активами та пасивами дозволить фірмам перерозподіляти недовикористані ресурси фірми до більш ефективного використання, що може підвищити продуктивність підприємства.

Таблиця 2.7

Аналіз та оцінка активу балансу аграрного підприємства ДДСІОБНААН за 2018-2022 рр., тис. грн.

Показник	Роки					2022 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-, грн.	%
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	221,9	349,2	217,6	290,94	499,9	278	225,28
Основні засоби	4363,2	4178,2	3879,1	2478,5	3278,6	-1084,6	75,14
Усього за розділом I	4585,1	4527,4	4096,7	2769,4	3778,5	-806,6	82,41
II. Оборотні активи							
Запаси	2063	4877,4	3633,5	3187,7	2153,3	90,3	104,38
Дебіторська заборгованість	2937,5	99,8	102,6	2109	2298,3	-639,2	78,24
Гроші та їхні еквіваленти	43,7	101,8	838,5	629,9	56,2	12,5	128,60
Усього за розділом II	5044,2	5079	4574,6	5926,6	4507,8	-536,4	89,37
Баланс	9629,3	9606,4	8671,3	8696,0	8286,3	-1343	86,05

У таблиці 2.7 представлено комплексний огляд структури активів сільськогосподарського підприємства за п'ятирічний період з 2018 по 2022

рік. На основі даних можна зробити кілька ключових висновків. Нематеріальні активи зазнали значного зростання, збільшившись з 221,9 тис. грн у 2018 році до 499,9 тис. грн у 2022 році, що становить значне зростання на 125,28%. Однак вартість основних засобів демонструвала коливальну тенденцію. Хоча з 2018 по 2019 рік спостерігалось зниження, у 2020 році відбулося помітне відновлення. Тим не менш, до 2022 року показник знизився до 3278,6 тис. грн, що призвело до загального зменшення на 1084,6 тис. грн або 24,86%.

Запаси демонстрували коливання, зі значним зростанням у 2019 році з подальшим поступовим зниженням. Різниця з 2018 по 2022 рік склала 90,3 тис. грн., що свідчить про зростання на 4,38%. Зобов'язання перед дебіторами показали значне скорочення, зменшившись з 2937,5 тис. грн. у 2018 році до 2298,3 тис. грн. у 2022 році, що відображає зменшення на 639,2 тис. грн. або на 21,76 %. Категорія грошових коштів та їхніх еквівалентів продемонструвала значне зростання у 2020 році, після чого різко скоротилася у 2022 році. Загалом відбулося помітне зростання на 12,5 тис. грн. або 28,60%. Загальний баланс сільськогосподарського підприємства зменшився з 9629,3 тис. грн. у 2018 році до 8286,3 тис. грн. у 2022 році. Це становить суттєве зменшення на 1343 тис. грн або 14,95%.

Отже, аналіз структури активів виявляє як позитивні, так і негативні тенденції для ДДС ІОБ НААН протягом досліджуваного періоду. У той час як необоротні активи, особливо нематеріальні активи, зазнали значного зростання, спостерігалися помітні коливання та зменшення окремих категорій оборотних активів, що призвело до загального зменшення загальної суми балансу підприємства. Ці висновки свідчать про необхідність детального вивчення фінансових стратегій та операційної ефективності підприємства для вирішення виявлених проблем та капіталізації успішних сфер діяльності.

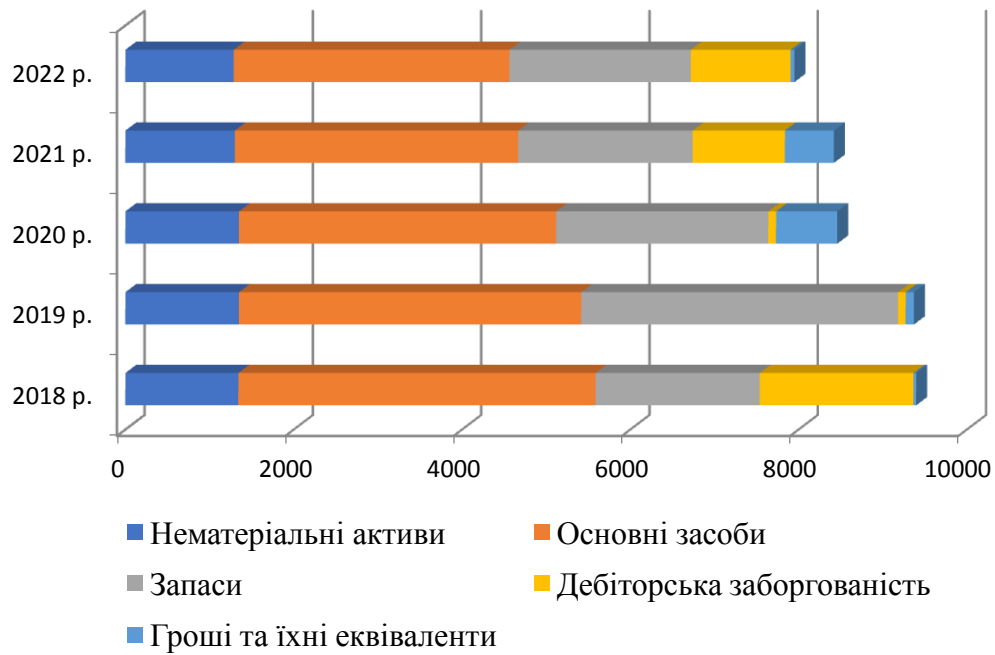

Рис. 2.2. Складові елементи активу балансу ДДС ІОБ НААН, їх структура і динаміка за 2017-2021 рр.

Потреба в ефективному управлінні оборотними засобами на сільськогосподарському підприємстві залишається ключовим фактором платоспроможності та ліквідності. Таким чином, оцінка ефективності використання оборотних засобів має важливе значення. Управління оборотним капіталом є важливим для забезпечення стійкості підприємства, щоб продовжувати зростати та конкурувати з іншими.

Бізнес стикається з дедалі більшим тиском на витрати та зростаючими потребами у фінансуванні внаслідок посилення конкуренції на глобалізованих ринках. При визначенні можливих варіантів підвищення ефективності важливо не зосереджуватися виключно на статтях доходів і витрат, а також брати до уваги баланс. Покращення існуючої структури капіталу може вивільнити цінні ресурси та підвищити ефективність.

Активне управління оборотним капіталом є надзвичайно ефективним способом збільшити вартість підприємства. Оптимізація оборотного капіталу призводить до швидкого вивільнення ліквідних ресурсів і сприяє

поліпшенню вільного грошового потоку та постійному скороченню запасів та капітальних витрат.

Таблиця 2.8

Основні складові елементи пасивної частини балансу ДДС ІОБ НААН, їх аналіз та оцінка за 2018-2022 рр., тис. грн.

Назва показників	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р.	
						абсолютна зміна, грн.	відносна зміна, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований капітал й інший додатковий	6538,2	6577,8	9773,3	9708,54	9965,3	3427,1	152,42
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	341,6	71,1	-3606,6	-3519,8	-3652,2	-3993,8	-1069,15
Усього розділом I за	6879,8	6648,9	6166,7	6188,74	6313,1	-566,7	91,76
II. Зобов'язання							
Поточна кредиторська заборгованість	81,2	79,5	68,5	71,2	79,6	-1,6	98,03
Інші поточні борги	2668,3	2878	2436,1	2436,1	1893,6	-774,7	70,97
Усього розділом II за	2749,5	2957,5	2504,6	2507,3	1973,2	-776,3	71,77
Баланс	9629,3	9606,4	8671,3	8696,04	8286,3	-1343	86,05

Аналіз ключових складових пасиву балансу ДДС ІОБ НААН за 2018-2022 рр. виявляє кілька помітних тенденцій. Зареєстрований капітал та інший додатковий капітал демонструють послідовне зростання, досягнувши 9965,3 тис. грн. у 2022 році, що відображає значну абсолютну зміну на 3427,1 тис. грн. та відносну зміну на 52,42% порівняно з 2018 роком. Однак нерозподілений прибуток (або непокритий збиток) зазнав зниження, досягнувши -3652,2 тис. грн. у 2022 році. Незважаючи на таку негативну тенденцію щодо нерозподіленого прибутку, загальний власний капітал (розділ I) продемонстрував відносне зменшення на 566,7 тис. грн. з 2018 по 2022 рік.

Що стосується категорії зобов'язань, то як поточна кредиторська заборгованість, так і інші поточні зобов'язання коливалися протягом досліджуваних років. У той час як поточна кредиторська заборгованість дещо зросла, досягнувши 79,6 тис. грн. у 2022 році, інші поточні зобов'язання зменшилися до 1893,6 тис. грн. у тому ж році. Отже, загальна сума зобов'язань зазнала відносного зменшення на 776,3 тис. грн., що становить 28,23% змін з 2018 по 2022 рік.

Таким чином, загальний баланс ДДС ІОБ НААН свідчить про зменшення загальних активів на 1343 тис. грн., що відображає зміну на 23,95% за період з 2018 по 2022 рік. Цей аналіз підкреслює динамічний характер фінансової структури організації та наголошує на важливості моніторингу як власного капіталу, так і зобов'язань для всебічного розуміння її фінансового стану.

Рис. 2.3. Дослідження основних структурних елементів пасиву балансу досліджуваного сільськогосподарського підприємства за 2018-2022 рр., грн.

Стратегії управління чистим оборотним капіталом можна поділити на дві підстратегії: стратегія управління розміром поточних активів (стратегія

управління оборотними активами), стратегія фінансування поточних активів (стратегія управління поточними зобов'язаннями). Управління оборотними активами може здійснюватися як мінімум за двома типами стратегій – консервативною та агресивною.

Консервативна стратегія управління оборотними активами характеризується високим рівнем оборотних активів та відносно тривалим операційним циклом. Високий рівень запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів знижує ризик поточної діяльності компанії. На відміну від цієї стратегії, агресивна стратегія характеризується низьким рівнем активів і відносно коротким операційним циклом. Крім обох цих стратегій, можна також виділити помірковану стратегію, яка є комбінацію цих двох стратегій.

Також, з точки зору управління джерелами фінансування активів, можна виділити дві основні стратегії: консервативну та агресивну. Консервативна стратегія означає низький рівень короткострокових джерел фінансування в компанії. Ця стратегія підвищує рівень ліквідності і, відповідно, знижує ризик поточної діяльності компанії. Агресивна стратегія, навпаки, передбачає відносно високу частку короткострокових зобов'язань. Велика частка цих зобов'язань призводить до менших витрат на залучення капіталу. Реалізація цієї стратегії, однак, знижує рівень фінансової ліквідності. Можна також виділити помірковану стратегію, яка є проміжною між консервативною та агресивною. Комбінуючи ці дві стратегії, можна отримати матрицю, що містить дев'ять варіантів стратегії управління чистим оборотним капіталом. Реалізація кожної з них призводить до різних наслідків

2.3. Виявлення факторів, що впливають на управління оборотними засобами

З роками управління оборотними засобами набуло важливого значення в сільському господарстві, оскільки воно має першочергове значення для

успіху та стабільності бізнесу. Воно слугує джерелом життєдіяльності, що забезпечує безперебійну та ефективну роботу організації. Добре керований цикл оборотного капіталу дозволяє компанії виконувати свої короткострокові зобов'язання та використовувати можливості зростання, підтримувати здоровий рівень ліквідності, знижувати ризик неплатоспроможності та підвищувати свою здатність переживати економічні спади. Таким чином, ефективне управління оборотними засобами залишається критично важливим для бізнес-операцій.

Таблиця 2.9

Фінансові результати за 2018-2022 рр. підприємства ДДС ІОБ НААН,
тис. грн.

Назва показників	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення 2022 р. до 2018 р.
Доходи від реалізації	3949,7	4883,6	7266,3	6614,8	6365,7	161,17
Витрати на виготовлення	2765,6	4756,0	6538,2	6219,7	5895,4	213,17
Валовий прибуток	1295,1	139,5	669,1	511,1	409,4	31,61
Інші операційні доходи	31,3	33,3	44,4	42,3	41,5	132,59
Витрати з продажів активів	1192,5	121,1	618,9	611,5	517,7	43,41
Інші витрати	101,6	101,8	112,8	93,6	98,5	96,95
Чистий фінансовий результат	32,4	67,2	-17,6	-156,7	-162,4	-408,64

Фінансові результати діяльності компанії ДДС ІОБ НААН за період з 2018 по 2022 роки свідчать про декілька ключових тенденцій. По-перше, спостерігається послідовне зростання доходу від реалізації продукції, зі значним збільшенням з 3949,7 тис. грн. у 2018 році до 6365,7 тис. грн. у 2022 році, що становить темп приросту 61,17%. Однак ця позитивна тенденція супроводжується пропорційним зростанням виробничих витрат, внаслідок чого валовий прибуток демонструє помірне зниження з 1295,1 тис. грн. у 2018 році до 409,4 тис. грн. у 2022 році.

Інші операційні доходи демонстрували стабільне зростання, досягнувши 32,59% зростання з 31,3 тис. грн. у 2018 році до 41,5 тис. грн. у 2022 році. З іншого боку, витрати від реалізації активів помітно знизилися, зменшившись на 56,59% з 1192,5 тис. грн. у 2018 році до 517,7 тис. грн. у 2022 році. Водночас інші витрати залишилися відносно стабільними, з незначним зменшенням на 3,05% з 101,6 тис. грн. у 2018 році до 98,5 тис. грн. у 2022 році.

Найбільше занепокоєння викликає чистий фінансовий результат, який відображає негативну тенденцію протягом багатьох років. Чистий фінансовий результат різко знизився з 32,4 тис. грн. у 2018 році до -162,4 тис. грн. у 2022 році, що свідчить про значне погіршення фінансового стану. Така негативна тенденція свідчить про те, що компанія може зіткнутися з фінансовими проблемами, які потребують пильної уваги та стратегічного втручання.

Таким чином, хоча компанія досягла помітного зростання доходів та деяких операційних аспектів, зниження чистого фінансового результату викликає занепокоєння щодо загального фінансового стану та стійкості ДДС ІОБ НААН. Компанії необхідно провести ретельний аналіз своїх стратегій управління фінансами та розглянути можливість впровадження заходів для вирішення проблем, пов'язаних з чистим фінансовим результатом.

Безсумнівно, економічна невизначеність відіграє вирішальну роль у формуванні стратегічних рішень для бізнесу. Невизначеність, пов'язана з державною політикою, залишається проблемою, оскільки державні витрати постійно зростають, а політика іноді є реакційною. В умовах такої невизначеності фірми, клієнти та цілі економіки можуть застосовувати обережні підходи, скорочуючи обсяги виробництва, компенсації працівникам та приховуючи побоювання щодо потенційних наслідків власного вибору. Можна очікувати, що невизначеність у політиці змінить діяльність компанії, впливаючи таким чином на її стратегію управління оборотним капіталом.

Разом із програмами економії витрат оптимізація оборотного капіталу підвищує прибутки бізнесу. У цьому контексті важливо розпізнати, які елементи оборотного капіталу є значущими факторами, щоб оптимізувати бізнес-процеси і досягти постійного скорочення оборотних коштів. Активне управління оборотним капіталом забезпечує зниження операційних витрат на управління запасами та дебіторською заборгованістю, тим самим покращуючи ліквідність. Це зміцнює баланс і зменшує витрати на позики. Таким чином управління оборотними засобами призводить до ефективного збільшення вартості підприємства.

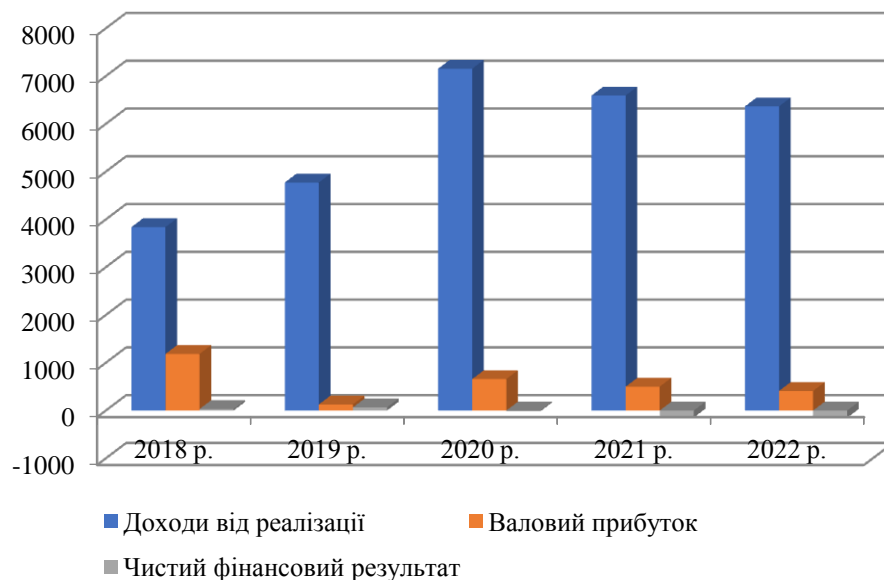

Рис. 2.4. Динаміка результатів фінансово-господарської діяльності ДДС ІОБ НААН за 2017-2021 рр., грн.

Сферою управління оборотними засобами є визначення оптимального рівня ліквідності, який являє собою компроміс між поточними активами та поточними зобов'язаннями. Надлишок готівки призводить до небажаних витрат на закупівлі, а надмірне володіння запасами змусить фірму витратити балансові витрати на крадіжки та втрати.

В таблиці 2.10 описано емпіричний зв'язок між ефективним управлінням оборотними засобами та його факторами.

Таблиця 2.10

Емпіричне співвідношення факторів управління оборотними засобами

Фактори управління оборотним капіталом	Емпіричний зв'язок	Пояснення
Управління готівкою	Позитивний	Ефективне управління готівкою може позитивно вплинути на оборотний капітал, забезпечивши достатню ліквідність для виконання короткострокових зобов'язань.
Управління запасами	Негативний	Негативний зв'язок вказує на те, що ефективний контроль над рівнем запасів має тенденцію до зменшення суми капіталу, пов'язаного з запасами.
Управління дебіторською заборгованістю	Негативний	Негативний зв'язок свідчить про те, що більш ефективне стягнення дебіторської заборгованості може зменшити потребу в надмірному оборотному капіталі.
Управління кредиторською заборгованістю	Позитивний	Позитивні відносини означають, що ефективне управління кредиторською заборгованістю може призвести до кращого управління оборотним капіталом шляхом оптимізації графіків платежів.
Короткострокове фінансування	Негативний	Негативний зв'язок передбачає, що залежність від короткострокового фінансування може свідчити про погане управління оборотним капіталом, оскільки це може призвести до вищих витрат на фінансування.
Операційна ефективність	Позитивний	Позитивне співвідношення вказує на те, що загальна операційна ефективність, як правило, сприяє ефективному управлінню оборотним капіталом.
Ринкові умови	Змінна залежність	Відносини можуть змінюватися залежно від ринкових умов. Зокрема, під час економічного спаду компанії можуть зіткнутися з проблемами ефективного управління оборотним капіталом.

Більшість підприємств інвестують значну частину своїх грошових коштів у оборотний капітал і значну кількість короткострокової кредиторської заборгованості як джерело фінансування. Тому бізнес-фірми мають оптимальний рівень оборотного капіталу, що призводить до максимізації їх ринкової вартості. З іншого боку, велика кількість запасів і щедра політика торгових кредитів можуть призвести до збільшення продажів. Більший рівень запасів знижує ймовірність вичерпання запасів. Управління оборотним капіталом передбачає управління запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю та грошовими коштами. Правильне управління оборотним капіталом є дуже важливим для успіху

підприємства. Він спрямований на захист купівельної спроможності активів і максимізацію прибутку від інвестицій.

Висновки до розділу 2

1. Потреба в ефективному управлінні оборотними засобами на сільськогосподарському підприємстві залишається ключовим фактором платоспроможності та ліквідності. Таким чином, оцінка ефективності використання оборотних засобів має важливе значення. Управління оборотним капіталом є важливим для забезпечення стійкості підприємства, щоб продовжувати зростати та конкурувати з іншими. Бізнес стикається з дедалі більшим тиском на витрати та зростаючими потребами у фінансуванні внаслідок посилення конкуренції на глобалізованих ринках. При визначенні можливих варіантів підвищення ефективності важливо не зосереджуватися виключно на статтях доходів і витрат, а також брати до уваги баланс. Покращення існуючої структури капіталу може вивільнити цінні ресурси та підвищити ефективність.

2. Найбільше занепокоєння викликає чистий фінансовий результат, який відображає негативну тенденцію протягом багатьох років. Чистий фінансовий результат різко знизився з 32,4 тис. грн. у 2018 році до -162,4 тис. грн. у 2022 році, що свідчить про значне погіршення фінансового стану. Така негативна тенденція свідчить про те, що компанія може зіткнутися з фінансовими проблемами, які потребують пильної уваги та стратегічного втручання. Таким чином, хоча компанія досягла помітного зростання доходів та деяких операційних аспектів, зниження чистого фінансового результату викликає занепокоєння щодо загального фінансового стану та стійкості ДДС ІОБ НААН. Компанії необхідно провести ретельний аналіз своїх стратегій управління фінансами та розглянути можливість впровадження заходів для вирішення проблем, пов'язаних з чистим фінансовим результатом.

3. Разом із програмами економії витрат оптимізація оборотного капіталу підвищує прибутки бізнесу. У цьому контексті важливо розпізнати, які елементи оборотного капіталу є значущими факторами, щоб оптимізувати бізнес-процеси і досягти постійного скорочення оборотних коштів. Активне управління оборотним капіталом забезпечує зниження операційних витрат на управління запасами та дебіторською заборгованістю, тим самим покращуючи ліквідність. Це зміцнює баланс і зменшує витрати на позики. Таким чином управління оборотними засобами призводить до ефективного збільшення вартості підприємства.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Розробка стратегії управління оборотними активами

Тенденція до більш вузьких, більш спеціалізованих ролей в організаціях послідувало збільшення необхідності управління все більшими і складними системами. Так як успіх організації зазвичай сильно залежить від її стану, можливостей і продуктивності активів, необхідно розуміти, що повинно бути зроблено, чому і коли, щоб досягти організаційні цілі. Отже, стратегія управління оборотними активами допомагає забезпечити планування, ясність, обґрунтування ресурсів або фінансування та кращу координацію між відповідальними за різні етапи життєвого циклу активу (проектування, закупівлі, будівництво, використання, обслуговування, утилізація тощо) [51].

Бізнес-плани також використовуються для консолідації бюджетів, плани забезпечення ресурсами та ініціативи розвитку. Але вони часто ґрунтуються на припущеннях дуже високого рівня і включають велику невизначеність, особливо в часових горизонтах довше одного року. І такі плани часто не повністю відображають реальність активів організації – їх можливості, стан, потреби. Стратегія управління оборотними активами долає розрив між високим рівнем бізнес-плану і конкретних, актуальних, пріоритетних видів діяльності, необхідних для його доставки протягом життєвого циклу управління портфелем активів організації [47]. Є багато користувачів стратегії управління оборотними активами. Деяким потрібен зміст як відправна точка для розробки більш конкретних планів впровадження, інші виграють від більшої ясності та узгодженості цілей, а також різні зацікавлені сторони отримати більшу впевненість у тому, що цілі

будуть досягнуті, і що передбачені програми, ресурси, зобов'язання відповідні.

В таблиці 3.1 описано тих, хто і з якою метою використовує стратегію управління активами в агропідприємстві.

Таблиця 3.1

Необхідність стратегії управління оборотними активами сільськогосподарського підприємства

Користувач/роль	Мета стратегії управління оборотними активами
Власники/керівники підприємства	Оптимізація, розподіл ресурсів і підвищення ефективності
Сільськогосподарські інвестори	Максимізація прибутку від інвестицій та мінімізація ризиків
Менеджери рослинництва та тваринництва	Забезпечення оптимального використання земельних ресурсів та ресурсів худоби
Фінансові аналітики	Оцінка фінансової діяльності і прийняття обґрунтованих рішень
Менеджери ланцюгів постачання	Забезпечення безперебійного ланцюга постачання та зменшення збоїв
Державні установи	Контролюють і регулюють сільськогосподарську практику
Екологи	Пропагують стійкі та екологічно чисті методи ведення сільського господарства
Науково-дослідні установи	Аналіз даних для сільськогосподарських досліджень та інновацій
Консультанти з агробізнесу	Надання досвіду для покращення роботи підприємства в цілому

Ця таблиця 3.1 містить загальний огляд різних зацікавлених сторін, які можуть використовувати стратегію управління оборотними активами в сільськогосподарських підприємствах, і цілі, для яких вони її використовують. Проте конкретні ролі та цілі можуть відрізнятися залежно від контексту та цілей кожної сільськогосподарської операції. Для організацій, які зараз не мають чіткого напрямку бачення та плану його реалізації стратегія управління оборотними активами надає ефективний механізм розробки реалістичних стратегічних цілей та що буде зроблено для

їх досягнення. Впровадження послідовних методів прийняття рішень, управління ризиками тощо (тобто ефективного управління активами) дає значні переваги сільськогосподарському підприємству [43].

Відповідно, компанії приділяють велику увагу визначенню та розробці правильної концепції розвитку перед остаточним інвестиційним рішенням. Здатність придбати та реалізувати великі проекти є традиційним джерелом конкурентної переваги для підприємства. Однак цій бізнес-моделі загрожують численні проблеми, зокрема:

- Нестача можливостей для великих проектів: нещодавно відкриті ресурси менші за розміром та важче доступні через геополітичну напругу;

- Вразливість до циклів «підйому та падіння»: високі ціни на товари, компанії швидко переміщують проекти через інвестиції, підвищуючи витрати та тиснучи на норми прибутку. З низькими цінами капітал стає дефіцитним, і підприємства змушені відкладати інвестиції, зменшуючи найближчі можливості та затримуючи розгортання нових видів діяльності, коли ціни відновляться.

- Невизначеність довгострокової вартості активів: Оскільки вартість активів тісно пов'язана з цінами на сировину, незрозуміло, коли компанії слід купувати активи, продавати їх чи застосовувати вичікувальний підхід.

Отже, сільськогосподарські підприємства повинні мати стратегічний погляд на управління своїми оборотними активами. Таке управління вимагає прийняття високоякісних рішень протягом усього життєвого циклу активу, незалежно від циклу ціни на продукцію. Стратегічна структура має вирішальне значення, коли необхідне вдосконалення існуючих активів (зокрема, оптимізація виробництва, планування технічного обслуговування, заміна активів, усунення вузьких місць тощо). Виявлення повного потенціалу вартості вимагає розробки надійної стратегії. Реалізація повного потенціалу цінності вимагає реалізації стратегії через стратегічне управління оборотними активами. Хороша структура оборотних активів створить значну цінність незалежно від середовища цін на сировинні товари.

3.2. Оптимізація дебіторської та кредиторської заборгованості

Більшість підприємств мають офіційну політику щодо дебіторської та кредиторської заборгованості, яка визначає, коли виставляти рахунки, скільки виставляти рахунок і коли стягувати. Проте не всі підприємства дотримуються ефективної політики – або навіть взагалі не запровадили правильні процеси. Підприємства, які віддають перевагу продажам, часто потрапляють у пастку надання кредитів клієнтам, пропонуючи знижки або ігноруючи умови оплати, якщо це означає новий виграш продажу. Однак якщо керівництво не зосередиться на оборотних коштах, ніхто не зробить цього. В результаті підприємство ненавмисно надає клієнтам безкоштовне фінансування. Якщо компанія потребує позичити гроші, щоб виконати свої зобов'язання, тому що клієнти платять із запізненням, це могло б зазнати збитків лише від витрат на фінансування [32]. Замість того, щоб мати вільний капітал для інвестування в можливості зростання, покупки нового обладнання або впровадження нових продуктів, гроші будуть пов'язані на балансі.

Хоча жодна компанія не має наміру прийняти слабку політику щодо дебіторської заборгованості, відсутність планування, погане виконання може призвести до небажаних наслідків. Вони часто виникають, коли компанія:

- не здатна своєчасно зв'язатися з клієнтами, якщо платежі прострочені;
- дозволяє торговим представникам перекивати кредитні ліміти – і в кінцевому підсумку зазнає збитків через кредитні ризики;
- нехтує наданням персоналу відповідного навчання щодо того, як поводитися з клієнтами, які запізнилися з оплатою;
- не приділяє належної уваги точності своїх рахунків, рахунків-фактур або умов кредитування;

- неправильно розподіляє готівкові платежі, що ускладнює визначення непогашених платежів.

Існують неоднозначні результати щодо зв'язку між продуктивністю та ефективністю управління оборотними засобами. Тому необхідно розглянути зв'язок між хеджуванням ризиків щодо прибутковості та рівнем ризику. Тому очікується, що компанія, яка краще керує своїми ризиками, є більш прибутковою та фінансово стабільною.

Щоб проаналізувати створення цінності в досліджуваному сільськогосподарському підприємстві, у цьому дослідженні використовуються результати його діяльності, виміряні рентабельністю власного капіталу (ROE), ROA та Q Тобіна, оскільки вони є дуже популярними коефіцієнтами для вимірювання ефективності бізнесу. Зокрема, були розглянуті різні ринкові змінні, такі як показник ймовірності банкрутства, Z-показник Альтмана включений як проксі для ризику банкрутства на основі даних бухгалтерського обліку. У таблиці 3.2 наведено визначення залежних змінних.

Таблиця 3.2

Залежні змінні та їх визначення

Змінна	Пояснення
Рентабельність активів (ROA)	Прибуток до сплати відсотків і податків (ЕВІТ) / Активи
Рентабельність власного капіталу (ROE)	Чистий прибуток / акціонерний капітал
Тобіна Q (Q)	Ринкова вартість / Балансова вартість
Кількісна відстань фінансового стану до дефолту (DD)	Використовуючи прогностичну модель (Morningstar's Quantitative Financial Health), кількісний фінансовий стан відображає ймовірність того, що компанія зіткнеться з фінансовими труднощами в найближчому майбутньому
Ризикова вартість (VaR)	Це міра того, наскільки ціна може впасти з заданою ймовірністю (p) за звичайних ринкових умов за встановлений період часу.: $VaRp(Y) = \text{Prob}(Y \geq Y^*) = p$
Z-показник	Формула Z-показника Альтмана для прогнозування банкрутства $Z = 0.104 X1 + 1.010X2 + 0.106X3 + 0.003X4 + 0.169X5$ де: X1= оборотний капітал ÷ сукупні активи; X2= нерозподілений прибуток ÷ сукупні активи; X3 = прибуток до сплати відсотків і податків ÷ сукупні активи X4= ринкова вартість власного капіталу ÷ балансова вартість сукупних зобов'язань; X5= продажі ÷ сукупні активи.

У таблиці 3.3 наведено середнє значення, стандартне відхилення та мінімальне та максимальне значення змінних по всій вибірці (2018 – 2022 роки). Середнє значення Q Тобіна становить 2,45, що означає, що в середньому ринкова вартість компанії приблизно в два з половиною рази вища за балансову вартість фірми. Середня прибутковість, виміряна через ROA та ROE, низька, але позитивна (2,16% та 1,46%, відповідно). Середнє значення фінансових труднощів у найближчому майбутньому, виміряне ймовірністю дефолту, становить 0,53%. Переоцінка моделі Альтмана отримує середнє значення 0,85.

Таблиця 3.3

Підсумок залежних змінних даних (2018 – 2022 роки)

Змінна	Значення	Стандартне відхилення	Min	Max
ROA	0.0216	0.1120	-0.5152	0.7342
ROE	0.0146	0.4555	-2.8427	2.9929
Q	2.4579	2.6561	0.0903	16.1461
VaR	13.7815	12.0491	-	- 86.3736
DD	0.5352	0.2073	-	- 0.9634
Z-score	0.8535	0.6161	-1.0440	3.7116

Розмір підприємства зазвичай пов'язаний зі ступенем диверсифікації таким чином, що чим більша компанія, тим більше вона може використовувати свою ринкову перевагу для отримання більших прибутків (і бути більш підготовленим до економічних змін. Менші компанії відчувають більші труднощі у середньо- та довгостроковому фінансуванні і вищі фінансові витрати. Розмір як один із ключових факторів, який суттєво та негативно впливає на ймовірність краху бізнесу. Отже, важливо контролювати розмір фірми. У даному аналізі, розмір бізнесу вимірюється як натуральний логарифм загальних активів як змінної. Щодо впливу

платоспроможності на рівень ризику, фінансова теорія встановлює негативний зв'язок, пов'язаний із більшим фінансовим ризиком заборгованості. Ринок вважає, що чим більшою є компанія-боржник, тим більший її фінансовий ризик у зв'язку з нездатністю виконати всі свої зобов'язання. Змінна леверидж, виміряна як балансова вартість загальних зобов'язань, поділена на ринкову вартість власного капіталу. Існують різні та протилежні теорії, які намагаються пояснити взаємозв'язок між ліквідністю та ризиком. В таблиці 3.4 підсумовано три контрольні змінні, описані вище.

Таблиця 3.4

Контрольні змінні

Змінна	Опис	Значення	Стандартне відхилення	Min	Max
Розмір	Загальні активи	3 667,69	1100,00	4,64	9 700,00
Фінансовий леверидж (Lev)	Загальні зобов'язання ÷ Власний капітал*100	44,95	27,53	-129,92	99,70
Ліквідність (Liq)	Ліквідні активи ÷ Поточні зобов'язання*100	1,60	4,23	0,01	60,15

Примітка: обсяг даних виражається в тис. грн. Lev і Liq виражаються у відсотках.

Методологія, яка була використана в дослідженні — це оцінка моделей множинної регресії на основі панельних даних, що дозволяє зменшити колінеарність і підвищити ефективність. Крім того, це дозволяє збільшити кількість ступенів свободи, зменшує рівень колінеарності та контролює індивідуальні ефекти, запобігаючи введенню упереджень, які можуть виникнути через наявність таких характеристик, як якість управління або уникнення ризику, які важко виміряти. Було використано модель випадкових

ефектів, оскільки деякі змінні є досить інваріантними протягом тривалого часу.

Запропонована модель, яка пов'язує впровадження моделі управління оборотними засобами, а також показників ризику та ефективності:

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 + \beta_2 + \sum_{j=2}^k \beta_j X_j + \sum_{i=1}^T Year_i + \sum_{k=1}^J Sector_k + \varepsilon_{it}$$

де: Y_{it} — різні показники ефективності (ROA, ROE і Q Тобіна) і ризику (VaR, Z-показник і відстань до дефолту). Контрольні змінні X_j (ліквідність, кредитне плече та натуральний логарифм розміру), рік є фіктивними змінними відносно періоду, а сектор збирає набір фіктивних змінних відносно сектора компанії. Одну фіктивну групу опущено, щоб уникнути ідеальної мультиколінеарності.

Таблиця 3.5

Оцінені моделі ефективності управління оборотними засобами на сільськогосподарському підприємстві

Змінна	Q	ROE	ROA	DD	VaR	Z-Score
LogSize	-0,0645	0,0181	0,0143***	0,0087	-0,0861**	0,0355
Liq	0,0409	0,0148	0,0067	0,0053	-0,0424	0,008
Lev	-0,0179**	0,0056***	0,0009***	-0,0001***	0,0001*	0,0149***
Cons	4,8480**	-0,5198**	-0,2173***	0,4434***	3,5496***	-0,4629
Скоригований R2	0,057	0,0726	0,2119	0,0919	0,0632	0,3778

Примітка. Ця таблиця 3.5 показує оцінки моделей випадкових ефектів. Незалежні змінні – це різні показники ефективності (Q Тобіна, ROA та ROE) і ризику (відстань до дефолту, вартість під ризиком, Z-показник). LogSize – це натуральний логарифм загальних активів компанії. Liq – коефіцієнт ліквідності, а Lev – коефіцієнт платоспроможності. Cons — постійний член регресії. * Значущість на рівні 10%; ** значущість на рівні 5%; *** значущість на рівні 1%.

Висновки даного дослідження (таблиця 3.5) показують, що впровадження ефективної стратегії управління оборотними засобами не

завжди призводить до покращення рівня продуктивності чи фінансової стабільності (тобто коефіцієнти не статистично значущі). Загалом передбачається, що застосування систем управління ризиками та хеджування створює цінність і підвищує фінансову стабільність фірми. Цей результат може означати, що наявність ефективної стратегії управління оборотними засобами є необхідною умовою, але недостатньою для отримання хороших результатів

3.3. Впровадження інструментів моніторингу та контролю за оборотними активами

Ефективні системи управління активами залишаються глобальною проблемою, оскільки компанії завжди шукають ефективний спосіб управління своїми активами, щоб створити цінність як для себе, так і для суспільства. Це викликає більше занепокоєння в сільськогосподарській галузі через складний характер їхньої діяльності. Управління активами стосується управління життєвим циклом активів для досягнення бізнес-цілей будь-якої організації, яка може володіти або управляти активами. Управління активами — це не просто модне слово для технічного обслуговування, воно має важливе значення для всіх компаній, незалежно від розміру, оскільки погане управління активами часто вказується як одна з важливих причин невдач організації. Загалом, у сільськогосподарському підприємстві управління активами відіграє важливу роль у забезпеченні належного використання цих активів та обслуговування для забезпечення кращої надійності, збереження їх економічної цінності. Одним із способів ефективного управління активами компаній є впровадження ефективної системи управління активами.

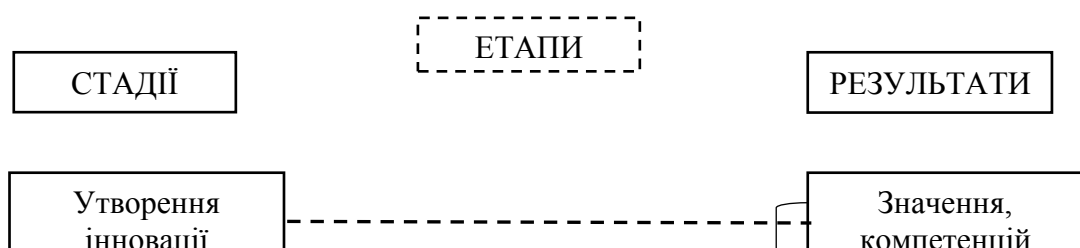

Рис. 3.1 Вплив стратегії управління оборотними засобами сільськогосподарського підприємства на його інноваційно-інвестиційну діяльність

Впровадження інструментів моніторингу та контролю за поточними активами передбачає розгортання систем і заходів для відстеження та

нагляду за короткостроковими активами компанії. Поточні активи зазвичай включають готівку, дебіторську заборгованість, запаси та інші активи, які, як очікується, будуть перетворені в готівку або використані протягом року. Нижче наведено кілька ключових кроків і міркувань щодо впровадження інструментів моніторингу та контролю для поточних активів:

1. Визначення, які оборотні активи є критичними для бізнес-операцій досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Це може включати готівку, дебіторську заборгованість, запаси та короткострокові інвестиції.

2. Визначення конкретних цілей моніторингу та контролю оборотних активів. Це може включати покращення ліквідності, скорочення циклу перетворення готівки або мінімізацію ризику морального старіння запасів.

3. Вибір інструментів та програмного забезпечення, які дозволяють контролювати поточні активи в реальному часі. Це може включати впровадження інтегрованої системи планування ресурсів підприємства (ERP) або спеціалізованого програмного забезпечення для кожного типу поточних активів.

4. Налаштування автоматизованих систем звітності, які регулярно оновлюють інформацію про стан поточних активів. Це гарантує отримання відповідними зацікавленими сторонами своєчасної інформації для прийняття рішень.

5. Встановлення ключових показників ефективності для вимірювання ефективності управління поточними активами. Ключові показники ефективності можуть включати цикл конвертації готівки, дні незавершених продажів, оборотність запасів та інші.

6. Запровадження внутрішнього контролю. Розробити та запровадити внутрішній контроль для запобігання шахрайству та помилкам в управлінні поточними активами. Це може включати розподіл обов'язків, процеси затвердження та регулярні внутрішні аудити.

7. Навчання персоналу. Провести навчання працівників, які займаються управлінням оборотними активами. Необхідно переконатися, що вони

розуміють важливість ефективного моніторингу та контролю та вміють використовувати наявні інструменти та системи.

8. Постійний моніторинг та оцінка, щоб відстежувати зміни в поточних рівнях активів і відповідно коригувати стратегії. Регулярна оцінка ефективності інструментів моніторингу та контролю, щоб визначити сфери, які потребують покращення.

9. Адаптація до змін у бізнес-середовищі. Бути адаптованим до змін у бізнес-середовищі. Економічні коливання, ринкові тенденції та зміни в галузі можуть вплинути на ефективність поточних стратегій управління активами.

10. Перегляд і вдосконалення. Проводити регулярні перегляди процесів моніторингу та контролю. Шукати відгуки від користувачів і зацікавлених сторін і постійно шукати можливості для підвищення ефективності та результативності.

Впроваджуючи ці кроки, ДДС ІОБ НААН України може покращити свою здатність відстежувати та контролювати поточні активи, що призведе до покращення фінансових показників та кращого управління ризиками. Систематично розглядаючи додаткові міркування, сільськогосподарське підприємство може ще більше вдосконалити свій підхід до моніторингу та контролю поточних активів. Ця комплексна стратегія сприяє покращенню фінансового стану, підвищенню операційної ефективності та кращому позиціонуванню в динамічному бізнес-ландшафті.

Висновки до розділу 3

1. Розробка стратегії управління оборотними засобами є критично важливим аспектом фінансового планування досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Ефективне управління поточними активами та пасивами безпосередньо впливає на ліквідність компанії та загальний фінансовий стан. Завдяки ретельному аналізу циклів перетворення

готівки, оборотності запасів і дебіторської заборгованості підприємства можуть оптимізувати свій оборотний капітал для забезпечення безперебійного функціонування. Крім того, узгодження стратегії оборотного капіталу із загальними бізнес-цілями та ринковими умовами має важливе значення для довгострокового успіху. Таким чином, чітко визначений та адаптивний підхід до управління поточними активами та пасивами є невід'ємною частиною підтримки фінансової стабільності та сприяння зростанню в організації.

3. Оптимізація дебіторської та кредиторської заборгованості є критично важливим аспектом управління фінансами. Завдяки ретельному аналізу ДДС ІОБ НААН України стає очевидним, що впорядкування зобов'язань боржника та кредитора може значно покращити загальний фінансовий стан організації. Застосування ефективних стратегій, таких як своєчасне виставлення рахунків і зважене узгодження умов кредитування, може призвести до скорочення кількості днів боржника та покращення грошового потоку. Крім того, налагодження міцних відносин із кредиторами та обговорення вигідних умов платежу може сприяти більш збалансованій та стійкій фінансовій структурі. Зрештою, оптимізація позицій боржників і кредиторів має важливе значення для досягнення фінансової стабільності та забезпечення довгострокової життєздатності бізнесу.

3. Впровадження інструментів моніторингу та контролю за оборотними активами має першочергове значення для ефективного управління фінансами. Ці інструменти надають інформацію про рух і використання поточних активів у режимі реального часу, дозволяючи організаціям приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати свою ліквідність. Використання передових технологій моніторингу підвищує прозорість, знижує ризик неефективного управління та сприяє підзвітності в поводженні з оборотними активами. Крім того, інтеграція автоматизованих систем відстеження оптимізує операційні процеси, що сприяє підвищенню ефективності та точності управління активами. Загалом, охоплення та

використання інструментів моніторингу та контролю за поточними активами є стратегічним підходом, який сприяє загальному фінансовому успіху та стійкості організації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи результати дослідження з удосконалення формування фінансової стратегії сільгосппідприємства варто зробити такі висновки:

1. Оборотні засоби підприємства є ключовим поняттям в обліковій та фінансовій сферах, оскільки вони визначають ефективність управління активами та ліквідність підприємства. Оборотні засоби представляють собою активи, які призначені для короткострокового використання та перетворення у грошові кошти протягом одного оборотного циклу, що зазвичай триває менше року. Ці засоби грають важливу роль у фінансовому забезпеченні операційного процесу підприємства. Ліквідність оборотних засобів є критичною для забезпечення спроможності підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та реагувати на можливості на ринку. Важливо забезпечити баланс між забезпеченням достатнього рівня ліквідності та уникненням непродуктивного утримання засобів в грошовій формі, оскільки це може призвести до втрати потенційних доходів.

2. Ефективне управління оборотними засобами вимагає ретельного аналізу та планування, а також використання стратегій для збалансування потреб у ліквідності з метою максимізації ефективності використання активів підприємства. Основні оборотні засоби грають важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства, зокрема забезпечення плинності грошових коштів; оптимізація запасів; забезпечення платоспроможності; мінімізація затрат на утримання оборотних засобів та вплив на рентабельність. Правильне управління оборотними засобами відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та успішності підприємства.

3. Управління оборотними засобами є важливим аспектом фінансового управління для бізнесу. Оборотні засоби включають грошові кошти, запаси і дебіторську заборгованість, які використовуються для ведення поточної

діяльності компанії. Однак існують ризики, які пов'язані з управлінням оборотними засобами, і їх важливо враховувати для забезпечення стабільності фінансового стану компанії. Управління оборотними засобами є важливою частиною фінансового управління підприємства. Ефективне управління оборотними засобами вимагає ретельного аналізу та планування, а також використання стратегій для збалансування потреб у ліквідності з метою максимізації ефективності використання активів підприємства.

4. Потреба в ефективному управлінні оборотними засобами на сільськогосподарському підприємстві залишається ключовим фактором платоспроможності та ліквідності. Таким чином, оцінка ефективності використання оборотних засобів має важливе значення. Управління оборотним капіталом є важливим для забезпечення стійкості підприємства, щоб продовжувати зростати та конкурувати з іншими. Бізнес стикається з дедалі більшим тиском на витрати та зростаючими потребами у фінансуванні внаслідок посилення конкуренції на глобалізованих ринках. При визначенні можливих варіантів підвищення ефективності важливо не зосереджуватися виключно на статтях доходів і витрат, а також брати до уваги баланс. Покращення існуючої структури капіталу може вивільнити цінні ресурси та підвищити ефективність.

5. Найбільше занепокоєння викликає чистий фінансовий результат, який відображає негативну тенденцію протягом багатьох років. Чистий фінансовий результат різко знизився з 32,4 тис. грн. у 2018 році до -162,4 тис. грн. у 2022 році, що свідчить про значне погіршення фінансового стану. Така негативна тенденція свідчить про те, що компанія може зіткнутися з фінансовими проблемами, які потребують пильної уваги та стратегічного втручання. Таким чином, хоча компанія досягла помітного зростання доходів та деяких операційних аспектів, зниження чистого фінансового результату викликає занепокоєння щодо загального фінансового стану та стійкості ДДС ІОБ НААН. Компанії необхідно провести ретельний аналіз своїх стратегій

управління фінансами та розглянути можливість впровадження заходів для вирішення проблем, пов'язаних з чистим фінансовим результатом.

6. Разом із програмами економії витрат оптимізація оборотного капіталу підвищує прибутки бізнесу. У цьому контексті важливо розпізнати, які елементи оборотного капіталу є значущими факторами, щоб оптимізувати бізнес-процеси і досягти постійного скорочення оборотних коштів. Активне управління оборотним капіталом забезпечує зниження операційних витрат на управління запасами та дебіторською заборгованістю, тим самим покращуючи ліквідність. Це зміцнює баланс і зменшує витрати на позики. Таким чином управління оборотними засобами призводить до ефективного збільшення вартості підприємства.

7. Розробка стратегії управління оборотними засобами є критично важливим аспектом фінансового планування досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Ефективне управління поточними активами та пасивами безпосередньо впливає на ліквідність компанії та загальний фінансовий стан. Завдяки ретельному аналізу циклів перетворення готівки, оборотності запасів і дебіторської заборгованості підприємства можуть оптимізувати свій оборотний капітал для забезпечення безперебійного функціонування. Крім того, узгодження стратегії оборотного капіталу із загальними бізнес-цілями та ринковими умовами має важливе значення для довгострокового успіху. Таким чином, чітко визначений та адаптивний підхід до управління поточними активами та пасивами є невід'ємною частиною підтримки фінансової стабільності та сприяння зростанню в організації.

8. Оптимізація дебіторської та кредиторської заборгованості є критично важливим аспектом управління фінансами. Завдяки ретельному аналізу ДДС ІОБ НААН України стає очевидним, що впорядкування зобов'язань боржника та кредитора може значно покращити загальний фінансовий стан організації. Застосування ефективних стратегій, таких як своєчасне виставлення рахунків і зважене узгодження умов кредитування, може

призвести до скорочення кількості днів боржника та покращення грошового потоку. Крім того, налагодження міцних відносин із кредиторами та обговорення вигідних умов платежу може сприяти більш збалансованій та стійкій фінансовій структурі. Зрештою, оптимізація позицій боржників і кредиторів має важливе значення для досягнення фінансової стабільності та забезпечення довгострокової життєздатності бізнесу.

9. Впровадження інструментів моніторингу та контролю за оборотними активами має першочергове значення для ефективного управління фінансами. Ці інструменти надають інформацію про рух і використання поточних активів у режимі реального часу, дозволяючи організаціям приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати свою ліквідність. Використання передових технологій моніторингу підвищує прозорість, знижує ризик неефективного управління та сприяє підзвітності в поводженні з оборотними активами. Крім того, інтеграція автоматизованих систем відстеження оптимізує операційні процеси, що сприяє підвищенню ефективності та точності управління активами. Загалом, охоплення та використання інструментів моніторингу та контролю за поточними активами є стратегічним підходом, який сприяє загальному фінансовому успіху та стійкості організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев І. В. Поняття «оборотних активів» підприємства як економічної категорії / І. В. Алексеев // Економічний простір. – 2018. – № 42. – С. 133–138
2. Амонс С. Фермерські господарства та їх роль у розвитку аграрного сектору економіки. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. Вінниця. 2019. № 5. С. 17—28.
3. Беженар І.М. Стан розвитку спеціалізацій аграрних підприємницьких структурах. Економіка та управління національним господарством. Миколаївський нац. ун-т імені В.О. Су-хомлинського. 2016. Вип. 10. С. 128—133.
4. Бечко В. П. До питання щодо економічної сутності оборотних засобів / В. П. Бечко // Інноваційна економіка. – 2016. – № 4 (18). – С. 98–102.
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М. Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с.
6. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бодаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 4. – С. 40-44.
7. Бурлай Т. В., Костриця В. І., Близнюк В. В., Левін Р. Я. Новітня політика соціальної якості ЄС: корисний досвід для повоєнного відновлення України. Економічна теорія. 2022. No 3. С. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.03.089>.
8. Ганечко І. Г., Зелінський Д. Е., Скляренко О. В. Практичні аспекти оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. Економіка і управління. 2018. № 1. С. 51–56.
9. Гончар, С. Й., & Ханік, А. Я. (2023). MANAGEMENT OF PERSONNEL SUPPORT OF INVESTMENT ACTIVITIES OF ENTERPRISES. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, (39), 58-63. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/965>

10. Гуменюк М.М. Практикум із фінансів підприємств : навч. посібник / М.М. Гуменюк. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 168 с.
11. Денисенко М. П., Юринець З. В., Юринець Р. В., Кохан М. О. Конкурентоспроможність підприємництва в умовах інноваційно-інвестиційної модернізації економіки. Економіка і держава. 2020. Вип. 4. С. 19—24.
12. Дорош О.С., Купріянич І.П. Роль соціально-економічної й інституційної складових у формуванні й функціонуванні агрохолдингів в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 3. С. 12—19.
13. Драган О. І. Методологічні підходи до управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств. Інтелект ХХІ. 2015. № 3. С. 41—46.
14. Єрмак С. О. Компаративна характеристика економічних категорій «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес». Економічний простір. 2017. № 125. С. 150—160.
15. Замула, І.В., Травін, В.В., & Олішевська, Ю. К. (2019). Оцінка латентних показників у фінансовому аналізі при реалізації концепції сталого розвитку. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, (2(88)), 17–22. [https://doi.org/10.26642/jen-2019-2\(88\)-17-22](https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-17-22)
16. Лиса О. В. Методичні питання нормування оборотного капіталу підприємства, Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: фінанси і кредит. – 2017. – № 1. – С. 73–76.
17. Ліпич, Л. Г., Кушнір, М. А., Хілуха, О. А., & Волинець, І. Г. (2023). Influence of behavioral factors on investment decision making. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, (38), 60-67. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/852>
18. Макаренко А.П., Кузьменко І.В. Розробка програми аудиту дебіторської заборгованості як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. 2015. Вип. 1(10). С. 53-60.

19. Могильний О.М., Козак М.І. Сировиннаорієнтація аграрного сектору та її соціально-економічні наслідки для України. *ЕкономікаАПК*. 2021. №3. С. 19—32.
20. Нусінов, В. Я., & Міщук, Є. В. (2019). Методологічні засади оцінки багаторівневих показників (на прикладі економічної безпеки підприємства). *«Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування*, (2(88)), 36–45. [https://doi.org/10.26642/jen-2019-2\(88\)-36-45](https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-36-45)
21. Панадій О. П. Наукові підходи до класифікації оборотного капіталу, Облік і фінанси АПК. – 2018. – № 4. – С. 60-65.
22. Перезовова, І. В., Шайбан, В. М., & Деделюк, О. В. (2023). On the question of the role of risk management in the digital transformation of an industrial enterprise: essence and innovation potential. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (38), 91-99. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/863>
23. Устенко М. О., Руських А. О. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. С. 181–192.
24. Шацька З. Я. Вплив інтеграційних чинників макросередовища в контексті формування підприємницьких структур. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 67–74. URL: <http://www.eijournal.in.ua/index.php/journal/issue/view/31/70>.
25. Шацька З. Я., Костіна Н. С. Транснаціональні корпорації агропромислового сектору: сучасний стан та перспективи розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 9 (256). С. 28–34. URL: <http://dndiime.org.ua/page/pdfjournal-1>.
26. Barine Nkonge Habakkuk, Kariuki Samuel Nduati and Kariuki Peter Wang'ombe (2023). The nexus between corporate governance, asset structure, and value of listed firms: evidence from Kenya. *Investment Management and Financial Innovations*, 20(2), 102-115. doi:10.21511/imfi.20(2).2023.09

27. Ahmad, M., Bashir, R., Waqas, H., 2022. Working capital management and firm performance: are their effects same in covid 19 compared to financial crisis 2008? *Cogent Econ. & Financ.* 10 (1). <https://doi.org/10.1080/23322039.2022.2101224>
28. Akinleye, G. T., & Dadebo, A. O. (2019). Assets utilization and performance of manufacturing firms in Nigeria. *International Journal of Business and Management*, 14(4), 107-115. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v14n4p107>
29. Al-Maghzom, A., Hussainey, K., & Aly, D. A. (2016). Value relevance of voluntary risk disclosure levels: Evidence from Saudi banks. *Accounting & Taxation*, 8(1), 1-25. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2765325>
30. Alawiyah, I., Humairoh, P.N., 2017. The impact of customer relationship management on company performance in three segments. *J. Ekon. Bisnis* Volume 22 (No.2), 132–144 Agustus 2017.
31. AlShattarat, W. K., Nobanee, H., Haddad, A. E., AlHajjar, M. (2020). Working Capital Management, Operating Cash Flow and Corporate Performance. *International Journal of Strategic Management*. 10 (1), 83-88.
32. Anton, S., Nucu, A., 2021. The impact of working capital management on firm profitability: empirical evidence from the polish listed firms. *J. Risk Financ. Manag.* 14 (1), 9.
33. Ararat, M., Black, B. S., & Yurtoglu, B. B. (2017). The effect of corporate governance on firm value and profitability: Timeseries evidence from Turkey. *Emerging Markets Review*, 30, 113-132. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2016.10.001>
34. Arimbawa, I.K.T., Badera, D.N., 2018. Effect of current asset turnover rate, working capital turnover, liquidity, company size, cooperative growth on profitability. *E-J. Akunt.* 158. <https://doi.org/10.24843/eja.2018.v22.i01.p07>
35. Awopetu, L., Wui, P., and Park, J. (2017). Working capital investing policy under economic recession: Focusing on small-medium size companies *International Review of Business Research Papers*, 13(1), 17–30.

36. Baños-Caballero, S., García-Teruel, P.J., Martínez-Solano, P., 2014. Working capital management, corporate performance, and financial constraints. *J. Bus. Res.* 67 (3), 332–338.
37. Ben-Zvi, T., Rohmeyer, P., Lombardi, D.N., 2015. Strategic positioning, centrality and the impact on company profitability. *World* 6 (1), 183–192.
38. Bettioli, M., Capestro, M., Di Maria, E., Micelli, S., 2021. Reacting to the COVID-19 pandemic through digital connectivity with customers: the Italian experience. *Ital. J. Mark. (Electron. J.)* 305–330.
39. Coad, A., Holm, J. R., Krafft, J., & Quatraro, F. (2018). Firm age and performance. *Journal of Evolutionary Economics*, 28, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s00191-017-0532-6>
40. Favara, G., Morellec, E., Schroth, E., & Valta, P. (2017). Debt enforcement, investment, and risk-taking across countries. *Journal of Financial Economics*, 123(1), 22-41. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2016.09.002>
41. Golovnya, Yu.I., Ilchenko, V.M., & Trubey, O.M. (2019). Environmental branding in conditions of sustainable economic development. *Efficient Economy*, 8. doi: 10.32702/2307-2105-2019.8.38.
42. Horbal, N., & Makarova, Yu. (2023). Eco-innovations for sustainable development of Ukrainian enterprises. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 10(1), 30-39. doi: 10.56318/eem2023.01.030
43. Ihnatenko, M., Marmul, L., & RomaniukI. (2023). Development of competitive strategies by enterprises in the globalization of market. *University Economic Bulletin*, (57), 45-51. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-45-51>
44. Juan Peng , Zhili Zhou. Working Capital Optimization in a Supply Chain Perspective, *European Journal of Operational Research*. 2019; 277(3); 846-856
45. Lipysh, L.G., Khilukha, O. A., Kushnir, M. A., & Volynets, I. G. (2022). Eco-innovations in the context of the closed cycle economy. *Scientific Notes of the Lviv University of Business and Law. Economic series. Legal Series*, 32, 16-23. doi: 10.5281/zenodo.6094672.

46. Lukova, O. (2021). Classification of financial instruments: accounting and control aspect. *Ekonomika APK*, 28(10), 81-89. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202110081>
47. Lupenko, Yu., & Zakharchuk, O. (2018). Investment provision of innovative development of Ukrainian agriculture . *Ekonomika APK*, 25(11), - . <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811009>
48. Paravisini, D., Rappoport, V., Schnabl, P., Wolfenzon, D., 2015. Dissecting the effect of credit supply on trade: evidence from matched credit- export data. *Rev. Econ. Stud.* 82 (1), 333–359.
49. Petersen, M.A., 2019. Estimating standard errors in finance panel data sets: comparing approaches. *Rev. Financ. Stud.* 22 (1), 435–480.
50. Pla-Barber, J., Alegre, J., 2017. Analysing the link between export intensity, innovation and firm size in a science-based industry. *Int. Bus. Rev.* 16 (3), 275–293.
51. Richards VD, Laughlin EJ. A cash conversion cycle approach to liquidity analysis. *Financial Management*.2020; 9(2); 32-38.
52. Schmidt, P., Sickles, R.C., 1984. Production frontiers and panel data. *J. Bus. Econ. Stat.* 2 (4), 367–374.
53. Shah, A., Shah, H.A., Smith, J.M., Labianca, G., 2017. Judicial efficiency and capital structure: an international study. *J. Corp. Finan.* 44, 255–274.
54. Tarkom, A., 2021. Impact of COVID-19 exposure on working capital management: the moderating effect of investment opportunities and government incentives. *Financ. Res. Lett.* 47 (Part B), 102666.
55. Tkachenko V., Kwilinski A., Kaminska B., Tkachenko I., Puzyrova P. Development and effectiveness of financial potential management of enterprises in modern conditions. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 3, No. 30. P. 85–94.
56. Wang, B., 2019. The cash conversion cycle spread. *J. Financ. Econ.* 133 (2), 472–497.

57. Yurynets Z., Bayda B., Petruch O. Country's economic competitiveness increasing within innovation component. *Economic Annals* — XXI. 2015. No 9—10. P. 32—35.
58. Zakharchuk, O. (2019). Evaluation of agricultural property: problems and prospects for action. *Ekonomika APK*, 26(8), -. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201908059>
59. Zeidan, R., Shapiro, O.M., 2017. Cash conversion cycle and value-enhancing operations: theory and evidence for a free lunch. *J. Corp. Finan.* 45, 203–219.
60. Zimon, G., Tarighi, H., 2021. Effects of the COVID-19 global crisis on the working capital management policy: evidence from Poland. *J. Risk Financ. Manag.* 14 (4), 169.

ДОДАТКИ